МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра англійської мови та методики її навчання

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ОС «МАГІСТР»

Навчально-методичний посібник
для самостійної роботи здобувачів вищої освіти
(спеціальність: 014.021 Середня освіта.
Англійська мова і література)

Укладачі: А. С. Гембарук, О. С. Комар

Умань
2023

УДК 811.111(075.8)
В43

Рецензенти:

Білецька І. О., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Редько В. Г., доктор педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник, завідувач відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України

Рекомендовано до друку
науково-методичною комісією факультету іноземних мов
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 3 від 20 грудня 2022 р.)

В43 **Випускна** кваліфікаційна робота ОС «магістр» : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи здобувачів вищ. освіти (спец.: 014.021 Середня освіта. Англ. мова і л-ра) / МОН України, Уманський держ. пед ун-т імені Павла Тичини, Каф. англ. мови та метод. її навч. ; уклад.: А. С. Гембарук, О. С. Комар. – Умань : Візаві, 2023. – 120с.

Навчально-методичний посібник призначений для самостійної роботи здобувачів вищої освіти другого магістерського рівня спеціальності 014.021 Середня освіта. Англійська мова і література денної та заочної форм навчання. Посібник розкриває особливості та основні вимоги до виконання, захисту й оцінювання магістерської роботи як самостійного теоретико-прикладного наукового дослідження. Також надано рекомендації щодо процедури захисту роботи, поширення результатів, отриманих у ході підготовки магістерської роботи.

УДК 811.111(075.8)

© Гембарук А. С., Комар О. С., уклад., 2023

ЗМІСТ

Зміст 3
Передмова 4
1. Загальні вимоги 6
2. Етапи виконання випускної кваліфікаційної роботи 10
2.1. Підготовчий етап 10
2.2. Основний етап 11
2.3. Завершальний етап 17
3. Структура випускної кваліфікаційної роботи 17
4. Загальні вимоги до оформлення тексту випускної кваліфікаційної роботи 33
4.1. Правила подання ілюстрацій 35
4.2. Правила оформлення таблиць 39
4.3. Правила оформлення посилань та цитат 43
4.4. Оформлення списку використаних джерел 45
4.5. Оформлення додатків 47
5. Вимоги до стилю наукового дослідження 48
6. Типові недоліки і помилки при написанні та оформленні випускної кваліфікаційної роботи 59
7. Процедура захисту випускної кваліфікаційної роботи..... 63
7.1. Попередній захист..... 63
7.2. Рецензування випускної кваліфікаційної роботи..... 65
7.3. Процедура захисту викускної кваліфікаційної роботи..... 65
8. Апробація результатів дослідження 69
Глосарій 76
Список використаних джерел 89
Додатки 91
Нотатки 118

ПЕРЕДМОВА

Випускна кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти є самостійним кваліфікаційним навчально-науковим дослідженням здобувача вищої освіти, яке виконується на завершальному етапі навчання в університеті для отримання освітнього ступеня «магістр». Вона має на меті:

- систематизацію, закріплення і розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування цих знань при розв'язанні конкретних завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи, оволодіння методикою дослідження та проведення експерименту при розв'язуванні проблем і питань, що порушуються у кваліфікаційній роботі;
- з'ясування підготовленості здобувачів вищої освіти до самостійної роботи в сучасних умовах.

Навчально-методичний посібник «Випускна кваліфікаційна робота ОС «магістр»» для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 014.021 Середня освіта. Англійська мова і література Уманського державноного педагогічного університету імені Павла Тичина (далі – Університет) розроблено на підставі Закону України «Про вищу освіту»; «Положення про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини»; «Положення про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті

імені Павла Тичини», «Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії»; «Положення про випускні кваліфікаційні роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини». Відповідно до чинних внутрішньо університетських документів (текст яких частково відтворено у посібнику) подано характеристику магістерської роботи як форми державної атестації випускників, визначено загальні вимоги до етапів підготовки, змісту, структури, оформлення магістерських робіт в Університеті, а також рекомендації щодо процедури захисту роботи, поширення результатів, отриманих у ході підготовки магістерських робіт.

Сподіваємося, що запропонований навчально-методичний посібник стане у нагоді магістрантам і викладачам, які здійснюють наукове керівництво магістерськими дослідженнями.

1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Випускна кваліфікаційна робота (далі – ВКР) другого (магістерського) рівня вищої освіти є самостійним кваліфікаційним навчально-науковим дослідженням здобувача вищої освіти, яке виконується на завершальному етапі навчання в університеті для отримання освітнього ступеня «магістр». Виконання такої роботи передбачає вирішення наступних завдань:

- поглиблення, систематизацію та закріплення отриманих під час навчання теоретичних знань здобувача вищої освіти;
- виявлення здатності здобувача вищої освіти обрати і проаналізувати наукову або практичну проблему, зробити теоретичні висновки і узагальнення на основі сучасних методологічних засад фахового напряму, застосувати знання при вирішенні конкретних наукових та виробничих (фахових) завдань, обґрунтувати практичні рекомендації;
- напрацювання і поглиблення навичок самостійної роботи з літературними джерелами, методичними та інструктивними матеріалами, а також оволодіння методикою досліджень та експерименту;
- вивчення та осмислення досвіду професійної діяльності за сучасних умов;
- визначення рівня професійної компетентності випускника як його здатності до самостійної практичної роботи, творчого вирішення фахових завдань.

Керівництво випускними кваліфікаційними роботами освітнього ступеня «магістр» здійснюють науково-педагогічні працівники з науковим ступенем та вченим званням за відповідною або суміжною спеціальністю.

Керівник ВКР:

- надає допомогу у виборі теми, розробці плану роботи, здійснює консультування у використанні джерел та літератури, методології дослідження;
- надає допомогу в розробці календарного плану на весь період виконання кваліфікаційної роботи;
- надає систематичні консультації щодо виконання магістерської роботи;
- перевіряє виконання роботи (частинами і в цілому);
- надає письмовий висновок на роботу із характеристикою діяльності магістранта під час виконання магістерської роботи та несе відповідальність за його об’єктивність;
- має бути присутнім на захисті випускної кваліфікаційної роботи.

У разі суттєвих порушень, які можуть призвести до зриву встановлених термінів подання магістерської роботи до Екзаменаційної комісії (далі – ЕК), керівник інформує завідувача кафедри для прийняття відповідних заходів, зокрема й рішення про недопущення магістерської роботи до захисту.

Здобувач вищої освіти, який виконує ВКР другого (магістерського) рівня вищої освіти, має право: ВКР з низки

запропонованих випусковою кафедрою або запропонувати власну тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розроблення й можливості виконання;

- отримати методичні вказівки щодо виконання та оформлення складників роботи тощо;
- користуватися інформаційною базою кафедри;
- отримувати консультації керівника та консультантів роботи;
- самостійно вибирати варіанти розв'язання завдань роботи;
- у терміни, визначені керівником, підбирає та опрацьовує матеріали, необхідні для виконання ВКР;
- укладає та узгоджує з керівником календарний план-графік виконання ВКР з урахуванням трудомісткості розділів, необхідності перевірки матеріалів керівником та консультантами, отримання висновку керівника і рецензії та своєчасного надання повністю підготовленої, перевіреної та допущеної до захисту роботи не менш ніж за десять днів до її захисту при ЕК;
- інформує керівника про стан виконання роботи відповідно до плану-графіка, надає на його вимогу необхідні матеріали для перевірки;
- самостійно виконує ВКР;
- при виконанні ВКР враховує сучасні досягнення науки і техніки, використовує передові методики наукових та експериментальних досліджень;

- при розробці дослідницьких процесів, проведенні різного роду розрахунків та їх моделюванні використовує сучасні комп'ютерні технології;
- особисто подає ВКР, допущену до захисту, для перевірки на наявність академічного плагіату на кафедру, а також рецензенту;
- знайомиться зі змістом відгуку керівника і рецензії та готує (у разі необхідності) аргументовані відповіді на зауваження при захисті ВКР на засіданні ЕК.
- своєчасно прибуває на захист або попереджає завідувача кафедри та голову ЕК (через секретаря ЕК) про неможливість присутності на захисті із зазначенням причин цього та наступним наданням документів, які засвідчують поважність причин.

За достовірність фактичного матеріалу й іншої інформації, поданої у ВКР, обґрунтованість і вірогідність висновків та положень, що виносяться на захист, несе відповідальність безпосередньо автор дослідження і його науковий керівник.

Випускна кваліфікаційна робота виконується державною мовою з урахуванням орфографічних, пунктуаційних та стилістичних норм.

2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Організаційно процес виконання магістерського дослідження містить три етапи: підготовчий, основний, завершальний.

2.1. ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

На підготовчому етапі магістрант здійснює вибір теми дослідження. Відповідно до «Положення про випускні кваліфікаційні роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» здобувач вищої освіти має право вибирати тему випускної кваліфікаційної роботи з ряду запропонованих кафедрою англійської мови та методики їх навчання або запропонувати власну тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки і можливості виконання. Після обрання теми дослідження виконавець ВКР пише заяву на ім’я декана факультету іноземних мов. Заява підписується виконавцем, науковим керівником, завідувачем кафедри, гарантом освітньої програми. Здобувач вищої освіти зобов’язаний подати заяву протягом першого місяця першого року навчання. Зразок заяви подано у Додатку А.

Тема ВКР та наукове керівництво обговорюється на засіданні науково-методичної комісії факультету іноземних мов і затверджуються наказом ректора університету за поданням декана факультету. В окремих випадках можлива зміна або корекція теми ВКР, її плану, заміна наукового керівника. Ці питання вирішуються на засіданні науково-методичної комісії

факультету не пізніше, ніж за три місяці до терміну подання відповідної роботи до попереднього захисту.

На підготовчому етапі магістрант отримує індивідуальне завдання від керівника роботи щодо питань, які необхідно розв'язати (ознайомлення зі станом проблеми, добір фактичного матеріалу, проведення необхідних досліджень тощо).

2.2. ОСНОВНИЙ ЕТАП

Основний етап розпочинається одразу після затвердження теми дослідження та отримання консультацій і завершується за місяць до захисту магістерської роботи на засіданні ЕК. На цьому етапі виконавець роботи укладає календарний план (див. Додаток Б) та працює над його реалізацією, а також здійснює апробацію результатів дослідження. На кінець основного етапу робота повинна бути повністю виконана й перевірена керівником.

Важливим етапом виконання магістерського дослідження є пошук літературних джерел та обробка фактичного матеріалу за темою дослідження. Інформаційною базою написання ВКР є:

- наукові публікації у вітчизняних і зарубіжних виданнях;
- звіти про науково-дослідні роботи;
- дисертації;
- офіційні матеріали;
- інтернет-видання тощо.

Велике значення і допомогу здобувачам вищої освіти у пошуках наукових джерел надають інформаційні видання (бібліографічні та реферативні), в яких міститься оперативна інформація щодо публікацій і суттєвих сторін їхнього змісту.

Бібліографічні видання оперативно інформують щодо наукових публікацій із методики навчання англійської мови, які здобувач освітнього ступеня «Магістр» має використовувати для отримання своєчасної інформації щодо нових досягнень науковців і практиків. Такі видання допомагають формувати бібліографічні списки за темою ВКР.

Реферативні видання містять скорочений виклад наукових публікацій і практичних результатів. Вони розміщуються у реферативних журналах, реферативних збірниках, експрес-інформаціях, інформаційних сторінках, Web-сторінках тощо.

При підборі необхідної інформації слід дотримуватися певних правил:

- інформація повинна бути актуальною і реально відображати стан об’єкта дослідження в кожен момент часу;
- інформація повинна бути достовірною, тобто представлені в науковому документі дані і результати є істинними і правдивими;
- інформація має точно відтворювати об’єктивний стан і розвиток об’єкта;

- інформація повинна подаватись у такій системі показників, при якій виключається ймовірність протиріч у висновках і неузгодженість первинних і отриманих даних;
- інформація повинна бути релевантною, тобто безпосередньо стосуватися теми дослідження.

Робота над дослідженням починається з ознайомлення зі станом обраної проблеми. Адже для її успішної розробки виконавець повинен мати досить повне уявлення про вже наявні розвідки з цієї теми. Для цього підбираються та аналізуються літературні та інші джерела, складається бібліографія. **Бібліографія** – це перелік опрацьованих документів із зазначенням прізвища та ініціалів автора, назви джерела, місця опублікування, видавництва, року видання, кількості сторінок. Ефективність пошуку інформації залежить в значній мірі від володіння методами її обліку, опрацювання та аналізу. Пропонується такий *порядок опрацювання літературних джерел*:

- вивчення літературних джерел з фондів бібліотеки,
- фахових навчальних кабінетів, наукових лабораторій і кафедр університету;
- вивчення фондів інших бібліотек за тематичнимика талогами;
- користування послугами бібліотек з мережі Internet;
- інші джерела за порадою керівника.

Огляд джерел дає змогу визначити новий напрям наукового дослідження, його значення для розвитку науки і

практики, актуальність теми. Огляд літературних джерел здійснюється не для запозичення матеріалу, а для осмислення знайденої інформації і вироблення власної концепції, що може стати самостійною публікацією автора. Головною ідеєю аналізу інформації повинно бути обґрунтування актуальності і перспективності своєї наукової роботи. Слід зауважити, що опрацювання та систематизація літературних джерел відбувається згідно таких загальних правил. Спочатку потрібно ознайомитися з працями, де проблема відображається в цілому (монографіями, підручниками, теоретичними статтями), а потім звернутися до вужчих досліджень (статей про конкретні методичні дослідження). У той же час вивчення складних джерел (монографій) слід починати лише після опрацювання простіших (підручників), проте аналіз книг передує огляду статей. Отже, спершу вивчають останні дослідження з обраної проблеми, а потім – більш хронологічно віддалені.

Відібрані літературні джерела потрібно ретельно опрацювати. Перш за все, необхідно попередньо ознайомитись зі змістом, вступом (передмовою), анотацією праці. Далі слід переглянути матеріали тих розділів, що стосуються теми дослідження. І якщо переглянуті матеріали дійсно відповідають науковому інтересу дослідника, то їх необхідно уважно прочитати, критично оцінити прочитане, звертаючи особливу увагу на ідеї й пропозиції щодо вирішення проблемних питань обраної теми, наявність різних точок зору й протиріч. Необхідний матеріал занотовується на окремому аркуші, на

якому обов’язково вказується автор та назва джерела, а також номер сторінки, з якої було виписано конкретну інформацію. У подальшому ці дані будуть використані у ВКР при оформленні посилань у тексті.

Як правило, виписують лише найбільш суттєве для книги чи статті і те, що викликає певну професійну цікавість та особистий інтерес. Щоб уникнути повторень, записи треба проводити після ознайомлюючого «швидкого» читання. При швидкому читанні книги можна робити паперові заставки в тих місцях, які здаються особливо цікавими. Практичною рекомендацією є ведення записів лише на одній стороні аркушу. При цьому прискорюється пошук, а систематизація дає можливість робити будь-які вставки в тексті, використовувати записи при підготовці доповідей, наукових статей тощо.

Особливою формою фактичного матеріалу є цитати, тобто дослівний уривок праці, чийсь вислів, що органічно вписуються в текст наукової роботи як підтвердження чи заперечення певної думки. Тут потрібна особлива старанність, оскільки будь-яка недбалість у виписках даних повертається втратою додаткового часу на уточнення думки автора. Часто буває так, що окремі думки передаються своїми словами без дослівного виписування цитат. Виходячи з їх змісту, автор здійснює аналіз і синтез, будує систему обґрунтованих доказів.

Особливу увагу необхідно приділяти опису бібліографічних матеріалів. Для кожного опрацьованого джерела необхідно оформляти бібліографічну картку, до якої

потрібно вносити відомості про автора, повну назву видання, типографську інформацію, рік видання, загальну кількість сторінок, а також місцезнаходження книги – назва бібліотеки чи іншого закладу, де зберігається аналізоване джерело, та шифр книги. Ця інформація стане у нагоді, якщо виникне необхідність повторно переглянути певні праці, наприклад, щоб уточнити цитату, а також при оформленні списку використаних джерел.

Виконавець ВКР повинен класифікувати та групувати оброблені матеріали і формулювати власне бачення та висновки щодо вирішення відповідної наукової проблеми з метою використання своїх критичних обробок літературних джерел під час написання роботи.

Посилання на використання літературних джерел, фактичних і статистичних матеріалів у ВКР обов'язкове.

У процесі збирання теоретичних та практичних матеріалів у здобувача освітнього ступеня «Магістр» накопичується досить великий власний архів із теми ВКР, який доцільно зберігати в окремих файлах із метою його використання при завершальному етапі оформлення роботи та можливості використання у подальшій науковій діяльності.

Сучасні комп'ютеризовані інформаційні та комунікативні системи забезпечують можливість збирання, обробки і зберігання усіх необхідних матеріалів і даних для написання ВКР.

Основний етап написання магістерської роботи також передбачає апробацію результатів дослідження. Результати

досліджень повинні бути апробованими здобувачами освітнього ступеня «Магістр» у вигляді 2-3-х публікацій та доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня. Результати наукових досліджень можуть бути опубліковані у збірниках наукових праць, наукових і науково-практичних журналах, збірниках матеріалів конференцій. Детальну інформацію про апробацію результатів дослідження подано у Розділі 8 «Апробація результатів дослідження» посібника.

2.3. ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП

Завершальний етап передбач**є** такі підетапи: попередній захист ВКР, перевірка роботи на наявність академічного плагіату, отримання відгуку наукового керівника, рецензії на ВКР та візи завідувача кафедри англійської мови та методики її навчання про допуск роботи до захисту, подання роботи до ЕК, захист ВКР на відкритому засіданні ЕК. Процедура захисту ВКР описана у Розділі 7 «Процедура захисту випускної кваліфікаційної роботи» посібника.

3. СТРУКТУРА ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ВКР виконується державною мовою з урахуванням орфографічних, пунктуаційних та стилістичних норм. ВКР виконується за допомогою комп’ютера в текстовому редакторі Word (кегль 14, шрифт Time New Roman, звичайний, інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм; нижнє – 20 мм; ліве – 30 мм; праве –

10-15 мм. Робота друкується на папері формату А4, використовуючи одну сторону листа і подається у переплетеному вигляді.

Обсяг основного тексту (без додатків та списку використаних джерел) ВКР для освітнього ступеня «Магістр» за освітньо-професійною програмою складає 65-80 сторінок друкованого тексту. Робота обов'язково повинна містити власне емпіричне дослідження автора.

Співвідношення теоретичної і практичної частини: 40 % тексту повинна становити теоретична частина, 60 % – опис емпіричного дослідження.

В основному обсязі ВКР вступ та висновки займають не менше 10 %, решту займає текст розділів.

Випускна кваліфікаційна робота повинна містити:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень, скорочень і термінів (за необхідності);
- вступ;
- основну частину (розділи та підрозділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Усі структурні елементи роботи розпочинаються з нової сторінки.

Титульний аркуш ВКР містить: найменування закладу вищої освіти, де виконана робота; назву факультету, кафедри; вид роботи відповідно до освітнього ступеня; тему роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові рецензента, місто і рік виконання (див. Додаток Г).

Зміст – це остаточно відкорегований план роботи. подають на початку роботи. Він відображає основний вектор наукового дослідження і передбачає чіткий поділ пошукового матеріалу на окремі логічно зв’язані частини. До таких самостійних і одночасно взаємозалежних змістових елементів магістерської роботи відносяться великі розділи і їх підрозділи – параграфи. Кількість розділів залежить від складності теми та специфіки змісту дослідження і складається з 2–3 розділів, кожний з яких включає два чи три параграфи. У змісті подають найменування та номери початкових сторінок усіх структурних частин: вступу, розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), висновків, списку використаних джерел та додатків. Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки по тексту магістерської роботи. До формулювань заголовків (назв), розділів і підрозділів висувають такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи. Назви розділів

не повинні збігатися з назвою всієї роботи. Зразок змісту ВКР подано у Додатку Д.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів може бути поданий у роботі (якщо вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо) у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом або після змісту.

Перелік необхідно друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять позначення, а справа – їхню детальну розшифровку. Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Вступ випускної кваліфікаційної роботи розпочинається з опису актуальності обраної теми.

Актуальність теми розкриває сутність і стан розробки наукової проблеми на основі аналізу вітчизняної і зарубіжної науково-педагогічної літератури із зазначенням нормативної бази дослідження, що слугує правовим підґрунтям актуалізації проблеми. У цій частині коротко окреслюється ступінь наукової розробки проблеми (хто вивчав, в якому аспекті), що дозволяє стверджувати актуальність проведеного дослідження. Тобто на

початку роботи окреслюються чинники, що детермінують появу тієї чи іншої методичної проблеми.

Після формулювання наукової проблеми й доведення того, що та частина проблеми, яка стала темою роботи, ще не отримала розробки або достатньо глибокого висвітлення у спеціальній літературі, необхідно обґрунтовано сформулювати мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу (за необхідності), методи дослідження, експериментальну базу, теоретичне та практичне значення, подати відомості про апробацію дослідження, публікації автора за темою дослідження та структуру роботи.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження напряму пов'язана з його темою та формулюється, виходячи з теми дослідження. У формуванні мети дослідження не варто використовувати такі слова, як *«Дослідження...», «Вивчення...*», тому що вони слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Натомість можливе використання слів та словосполучень, які відповідають характеру специфіки досліджуваного феномену. Наприклад: *«виявити особливості й тенденції…», «систематизувати теоретичні положення…», «теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити…»* тощо. Наприкінці формулювання мети бажано визначити її «кінцевий результат», тобто заради чого проводиться дослідження. Наприклад: *«…задля використання…», «…задля екстраполяції….», «…задля».*

Формулювання завдань повинні бути змістовними, чіткими і точними, оскільки саме ці формулювання стають назвами розділів і параграфів, а опис розв'язання поставлених завдань складає зміст розділів роботи. Пропонованими варіантами для формулювання завдань можуть бути дієслова: *«здійснити…», «з'ясувати…», «конкретизувати…», «виявити…», «розробити…», «окреслити…», «охарактеризувати…», «обґрунтувати…», «узагальнити…», «проаналізувати…», «експериментально перевірити…»* тощо.

Об'єкт та предмет дослідження. Будучи категоріями наукового процесу, об'єкт і предмет співвідносяться як загальне і часткове: **об'єкт** – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію, вибрану для вивчення, а **предмет** – це те, що знаходиться в межах об'єкта. В об'єкті виділяється та його частина, яка служить предметом дослідження і визначає тему магістерської роботи.

Зміст об'єкта дає відповідь на питання: *«Що розглядається в даному дослідженні? Під яким кутом зору розглядається наукова проблема? В межах якого напрямку розглядається проблема?»*

Предмет відповідає на питання: *«Які в даному об'єкті треба добути нові знання? Яка частина об'єкта розкривається?»*

Таким чином, частина об'єктивної реальності, яка на даний момент знаходиться в полі зору теоретичної чи практичної діяльності дослідника, є об'єктом, а той бік –

властивості й відношення об'єкта, що досліджуються з певною метою і дістають наукове пояснення, є предметом.

Методи дослідження. Обов’язковою частиною вступу є вказівка на методи дослідження, завдяки яким воно було проведено. Методи використовуються як інструмент, завдяки якому досягається визначена мета роботи. Під час написання ВКР здобувач вищої освіти повинен обирати та використовувати ті методи, за допомогою яких можлива реалізація поставлених у дослідженні завдань. Базовими методами дослідження є:

- теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення тощо);
- емпіричні методи (вторинний аналіз статистичної інформації, опитування (анкетування / інтерв’ю), спостереження, експеримент тощо);
- методи обробки наукових даних (якісні і кількісні, серед останніх – спеціальні методи математичної статистики).

Зазвичай, для переліку методів використовують клішовані структури. Наприклад: *«Поставлені завдання розв’язувались за допомогою системи методів:…», «У процесі дослідження використано комплекс методів:…», «Для розв’язання поставлених завдань застосовувалися такі методи:….».* Перераховувати методи треба коротко та конкретно, визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наприклад:

- теоретичні (перелік методів) – *«дали можливість…»; «сприяли…»; «дозволили...»* тощо;
- емпіричні (назва методу – *сприяв*…; назва методу – *дав можливість…;* назва методу – …).

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретична значущість ВКР полягає у визначенні основних напрямів, способів і засобів вирішення досліджуваної проблеми; аналізові інформації, яку було зібрано під час емпіричного дослідження і накопичення фактів; відборі об'єктів дослідження, розробка яких може мати цінність для вивчення теорії і практики навчання англійської мови.

Аналіз практичного значення роботи повинен починатися з визначення кола людей, які можуть бути зацікавлені висновками та результатами магістерського дослідження. Якщо це вчителі англійської мови, то цінність роботи може полягати в можливості використання ними описаної програми чи методики в освітньому процесі. Необхідно вказати, де і з якою метою можна використовувати результати та висновки дослідження, у якому вигляді вони подані (методичні рекомендації, правила, програми та ін.), який методичний ефект очікується від їх упровадження.

Насамкінець у вступі подається:

- опис **апробації** результатів дослідження (участь у наукових конференціях, семінарах різного рівня, обговорення на засіданні кафедри педагогіки);
- перелік **публікацій** за темою дослідження;
- опис **структури** роботи: дається перелік структурних елементів роботи (вказується кількість розділів і частин), зазначається кількість джерел у списку використаної літератури та кількість додатків.

Зразок вступу подано у Додатку Ж.

Основна частина роботи складається з декількох розділів (від 2 до 3), які, в свою чергу, можуть мати підрозділи. Кожен розділ та підрозділ повинен мати назву. В основній частині подається аналіз й узагальнення результатів дослідження. Потрібно висвітлити теоретичні основи роботи, розкрити зміст використаних термінів, викласти хід дослідження. Цифрові дані слід подавати в таблицях або графіках, діаграмах, які повинні мати заголовок. Основна частина роботи складає орієнтовно 80 % від загального обсягу роботи. Вона має містити дві складові: теоретичну (розкриваються теоретичні передумови проведеного дослідження) і практичну (викладається хід дослідження та його результати).

У **першому (теоретичному) розділі** основної частини слід викласти суть досліджуваної проблеми та ступінь її сучасної розробки, аналіз та узагальнення існуючих концепцій, визначити дискусійні аспекти та невирішені питання, проблеми,

розглянути еволюцію підходів до їх вирішення, викласти теоретичні основи обраної теми. Рекомендується саме в цю частину включити огляд сучасної наукової літератури з питань, що розглядаються (не більше, ніж 20 % від обсягу роботи). Загалом, зміст теоретичного розділу всіх без винятку магістерських робіт має продемонструвати обізнаність автора із літературою з досліджуваної проблеми, вміння систематизувати матеріал, оцінити зроблене іншими дослідниками і висловити своє ставлення до тієї чи іншої точки зору, визначити суттєве у наукових позиціях різних авторів. Під час написання цього розділу рекомендовано працювати в наступних змістових напрямках:

- подання історії виникнення і розвитку вивчення або обмірковування обраної проблеми чи окремих її питань та понять;
- визначення загальної характеристики основних категорій та понять дослідження, значення останніх у науці і практиці;
- аналіз існуючих концепцій щодо розглядуваної проблеми, відбір із теоретичних джерел наукових фактів;
- дослідження генезису проблеми, що вивчається, основних причин її походження та розвитку;
- виявлення типових і особливих якостей досліджуваного явища чи поняття.

Основні способи, за допомогою яких здійснюється подача змістового матеріалу в теоретичній частині – це авторська та

інтекстова інформація (тобто така, яка належить іншим авторам). У теоретичній частині обидва ці способи є невід'ємними і взаємодоповнюючими. Виявляються вони в умінні автора здійснювати огляд літератури та цитувати фрагменти літературних джерел. У процесі огляду літератури, праць науковців магістрант зосереджує увагу на наступних моментах:

- основні ідеї автора, його позиція з проблеми, що досліджується;
- що особливо вдалось автору в її вивченні;
- чим відрізняється його позиція від позиції інших дослідників, що нового він вніс у вивчення цієї проблеми; – у чому автор полемізує з іншими дослідниками;
- які ідеї автора аргументовані особливо вдало, а які не мають належної аргументації;
- які ідеї, висновки, рекомендації викликають заперечення і в чому;
- які основні питання проблеми не знайшли відображення в цій роботі;
- які в зв'язку з цим виникають завдання щодо вивчення даної проблеми.

Для того, щоб літературний огляд мав значну наукову цінність, він повинен давати узагальнену характеристику літератури, а не виглядати як підбір анотацій на прочитані книги. Це означає, що потрібно виділити й узагальнити основні напрямки, течії, концепції, точки зору, зробити детальний аналіз

і дати оцінку найбільш фундаментальним дослідженням представників наукових шкіл та оригінальним авторським працям. Найчастіше оглядові матеріали подають у порівняльному плані, простежуючи розвиток аргументів на підтвердження різнопланових теорій, боротьби ідей. Це дозволяє глибше і всебічніше розглянути розвиток і стан досліджень в обраній галузі знань. Слід обов'язково бути об'єктивним у виборі багатьох чинників, у висвітленні найбільш суттєвих для розкриття ідеї дослідження. Разом з тим важливо врахувати, що історію питання доцільно подавати як поступове й послідовне розкриття генезису проблеми, а не як перелік думок. У цьому випадку на закінчення наводиться та концепція, яка імпонує авторові найбільше. Водночас варто пояснити, що саме співзвучне авторській позиції і чому виникає необхідність її уточнення чи подальшої розробки. З етичних міркувань можна розташовувати ініціали та прізвища авторів, що досліджували конкретну проблему в хронологічному, алфавітному порядку або за внеском авторів у розробку конкретної проблеми. Під час літературного огляду магістрант постійно повинен виражати своє ставлення до ідей, думок, що містяться в різних джерелах, погоджуючись чи заперечуючи точку зору автора. При цьому, стверджуючи неправомірність чиєїсь позиції, варто обґрунтувати це. Власне ставлення до інтекстової інформації може виявлятись за допомогою таких тверджень, як: «*Можна /не/ погодитись з думкою…; слушно вважати...; справедливо вважав…; правомірно стверджувати...* тощо». Інформація про

результати аналізу літературних джерел може подаватись у вигляді таблиць і схем. Це дає змогу узагальнити подачу теоретичного тексту і сприяє кращому сприйняттю його змісту читачем. Особливою формою подачі інтекстової інформації є цитування. Цитати мають органічно вплітатись у текст кваліфікаційної роботи і складати невід'ємну її частину. Вони використовуються для того, щоб без перекручень передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів при зіставленні різних точок зору і т. ін. Цитати також використовуються і для підкріплення окремих тверджень самого дослідника. У всіх випадках кількість використаних цитат повинна бути оптимальною, тобто визначатися потребами дослідження.

Загалом, теоретична частина магістерської роботи має визначатись лаконічним, виваженим, точним і доступним викладом матеріалу. Це основа для розробки прикладних аспектів обраної теми, які магістрант повинен викласти у подальших розділах роботи.

Наступна **(практична) частина** магістерського дослідження присвячується вичерпному і повному аналізу власної стратегії, моделі дослідження та викладу його результатів із висвітленням того нового, що автор вносить у розробку проблеми, тобто мати експериментально рекомендаційний характер. У цьому розділі (розділах) магістрант може:

- представити програму і методику дослідження, узгодивши їх з видом магістерського дослідження;
- подати отримані результати у вигляді кількісних і якісних характеристик, параметрів, ознак досліджуваного поняття чи явища;
- довести достовірність отриманих результатів, порівняти їх із аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних досліджень;
- представити моделювання / проєктування освітньої діяльності – технології, методики, тощо;
- проаналізувати всі отримані дані відносно мети кваліфікаційної роботи;
- дати оцінку повноти вирішення поставлених завдань;
- надати методичні рекомендації.

Загалом, збір і виклад матеріалу цього розділу підпорядкований основним позиціям наукового апарату кваліфікаційної роботи та її змістовому і дослідницькому видам. У теоретичному дослідженні домінує аналіз і моделювання, опис використаної методики, можливість застосування математичного обрахунку. Для практичної (експериментальної) роботи найважливішими є результати, які зібрані за допомогою емпіричних методів (у тому числі й експерименту), критичний аналіз цих матеріалів із пропозиціями і зауваженнями. Проведене дослідження має бути обов’язково підкріплене статистичними показниками. Під час подачі дослідного матеріалу варто застосовувати наочно-графічні способи

висвітлення отриманих даних (схеми, таблиці, діаграми, графіки та ін.)

Висновки розміщують на окремій сторінці. У них наводяться основні результати дослідження, представлені відповідно до поставлених завдань. Рекомендований обсяг висновків – 2-3 сторінки. Висновки подають у вигляді окремих лаконічних положень. Надзвичайно важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й виявлені недоліки та проблеми.

Кожне нове положення доречно подавати щоразу з абзацу (з нумерацією чи без неї). У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. Перший висновок має більш загальний характер. Потім у висновках розкривають основні результати, здобутки роботи у концентрованій формі. Далі подають висновки і рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів. Вказують можливі напрямки подальшого дослідження проблеми. У висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, які обґрунтовують достовірність висунутих положень. У висновках слід наводити вагомі й такі, що не вимагають додаткового пояснення, дані, котрі ілюструють найвагоміші тези. Один висновок не повинен суперечити іншому, а тільки підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов’язані між собою, текст втратить свою єдність. Часто одному

завданню відповідає один чи кілька висновків. Основна вимога до висновків:

- не повторювати змісту вступу, основної частини та висновків, зроблених у розділах. Початок висновків доцільно починати із фрази «*На підставі проведеного дослідження …, (дослідивши дану проблему), ми дійшли наступних висновків: …».*
- уникати абстрактних, загальних формулювань, які слабо співвідносяться з конкретною темою дослідження, а відстежувати чітку структуру викладу висновків.

Уміння формулювати чіткі висновки необхідно як при написанні кваліфікаційної роботи, так і при підготовці її презентації під час процедури захисту. Зразок висновків подано у Додатку 3.

Список використаних джерел містить усі джерела інформації, що використовувалися при написанні магістерської роботи. Бібліографічний опис складають в алфавітному порядку за прізвищами авторів або перших слів заголовків, виписуючи дані з каталогу або бібліографічного покажчика. Іншомовні джерела подаються окремо після україномовної літератури і теж в алфавітному порядку. Список використаних джерел обов’язково нумерується. Усі посилання повинні бути уніфіковані. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної, видавничої справи та оформлення наукових робіт. Бібліографічне оформлення роботи повинно відповідати вимогам Національного стандарту

України ДСТУ 8302:2015 (чинний від 2016-07-01). Приклади оформлення джерельної бази дослідження розміщені у Додатку М.

Додатки. До додатків включають допоміжний матеріал, який сприятиме кращому сприйманню роботи: таблиці допоміжних цифрових даних, інструкції і методики, ілюстрації, діаграми допоміжного характеру. Вимоги до оформлення додатків подані у п. 4.5. «Оформлення додатків» посібника, а зразки – наведені у додатках.

4. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Відповідно до «Положення про випускні кваліфікаційні роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» ВКР виконується за допомогою комп'ютера в текстовому редакторі (кегль 14, шрифт Тімез N e^ Котап, звичайний, інтервал 1,5). Поля: верхнє – 20 мм; нижнє – 20 мм; ліве – 30 мм; праве – 10-15 мм. Робота друкується на папері формату А4 (210 х 297 мм), використовуючи одну сторону листа і подається у переплетеному вигляді. Обсяг основного тексту випускної кваліфікаційної роботи (без додатків та списку використаних джерел) для освітнього ступеня «Магістр» (за освітньо-професійною програмою) – 65-80 сторінок друкованого тексту.

Заголовки структурних частин випускної кваліфікаційної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру стрічки (наприклад, РОЗДІЛ 1, РОЗДІЛ 2). Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку (наприклад, 1.1., 1.2.; 2.1.), далі йде назва підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка (див. Додаток К).

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: 1.3.2. (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

Кожен розділ роботи треба починати з нової сторінки.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

4.1. Правила подання ілюстрацій

Текст ВКР ілюструють рисунками, схемами, графіками, діаграмами, таблицями, які мають бути оформлені відповідним чином. Кількість ілюстрацій у роботі визначається її змістом і повинна бути достатньою для того, щоб надати тексту роботи ясності і конкретності. Вибір типу ілюстрації залежить від змісту матеріалу та поставленої мети. Кожна ілюстрація повинна відповідати тексту, а текст – ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки), для цього вони розміщуються в роботі безпосередньо після тексту, де згадуються вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій у додатках. Знак "№" перед цифрою не ставиться. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номеру ілюстрації в розділі, між якими ставиться крапка: наприклад, "Рис. 1.2." (другий рисунок першого розділу).

Кожну ілюстрацію необхідно супроводити підписом, який повинен відповідати основному текстові й самій ілюстрації.

Підпис під ілюстрацією звичайно має три основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом: Рис.;
- порядковий номер ілюстрації, що вказується без знака номера арабськими цифрами (1.1, 2.3, 3.2);
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із характеристикою зображуваного в найбільш короткій формі.

Назву друкують маленькими літерами (крім першої великої). Номер ілюстрації та назва розміщуються безпосередньо під ілюстрацією по центру. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Відстань між ілюстрацією і текстом повинна становити один вільний рядок.

За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (підрисунковий текст). Наприклад, умовні позначення, які використовуються на схемі, графіку тощо.

У тексті на ілюстрації робляться посилання, що містять порядкові номери, під якими ілюстрації розміщені в роботі. Не слід оформляти посилання як самостійні фрази, у яких лише повторюється те, що утримується в підписі. У тому місці, де мова йде про тему, пов'язану з ілюстрацією, і де читача потрібно відіслати до неї, поміщають посилання або у вигляді ув'язненого в круглі дужки вираження: (рис. 1.3), або у вигляді звороту типу: *«...як це видно на рис. 1.3»* або *«...як це видно з рис. 1.3».*

Основними видами ілюстративного матеріалу в магістерських роботах є: рисунок, схема, діаграма і графік.

Рисунки використовуються у ВКР, коли потрібно зобразити предмет таким, яким ми його сприймаємо, але тільки без зайвих деталей і подробиць. За допомогою рисунка можна з великим ступенем наочності зобразити форму, структуру і розташування предметів. Він допомагає легко усунути все непотрібне, що заважає зрозуміти суть справи і виділити основні частини зображуваного, показати механізм або його деталь у розрізі. Зразок рисунку подано нижче.

Рисунок 1.1. Основні елементи таксономії Б. Блума

Схема – це зображення, що передає звичайно за допомогою умовних позначок і без дотримання масштабу основну ідею будь-якого пристрою, предмета, спорудження або процесу і показує взаємозв'язок їхніх головних елементів. У деяких магістерських роботах просторові схеми різних систем

зображуються у вигляді прямокутників із простими зв'язками-лініями. Такі схеми звичайно називають блок-схемами. Наприклад:

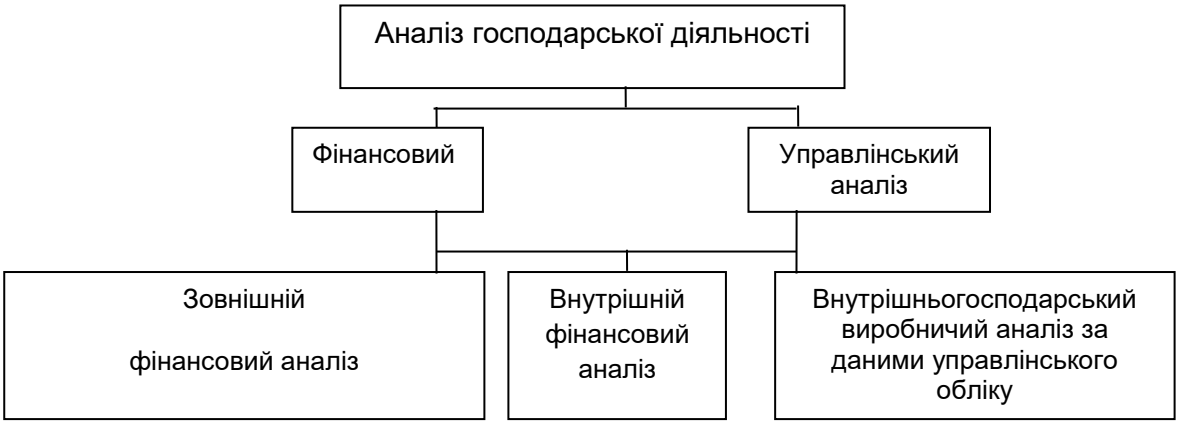

Рис. 1.1. Місце і роль фінансового аналізу як елемента економічних досліджень

Графічні залежності можуть мати вигляд **графіків** і **діаграм**. **Діаграма** – один із засобів графічного зображення залежності між величинами. Діаграми складаються для наочності зображення й аналізу масових даних. Відповідно до форми побудови розрізняють ВКР найбільше поширення одержали лінійні діаграми, а з площинних – стовпчасті (стрічкові) і секторні. Ілюстрації доцільно розташовувати на одній сторінці. Приклади засобів графічного зображення представлено у *рисунках 2.1 та 2.2*.

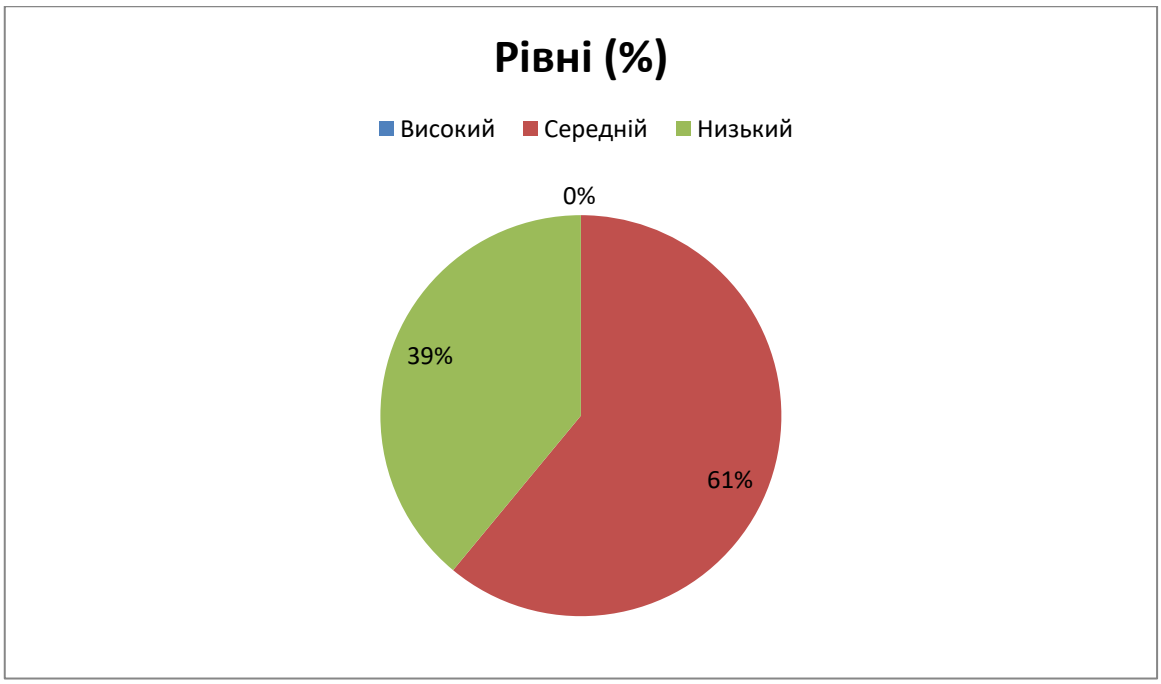

Рисунок 2.1. Рівні розвитку критичного мислення учнів 10-х класів

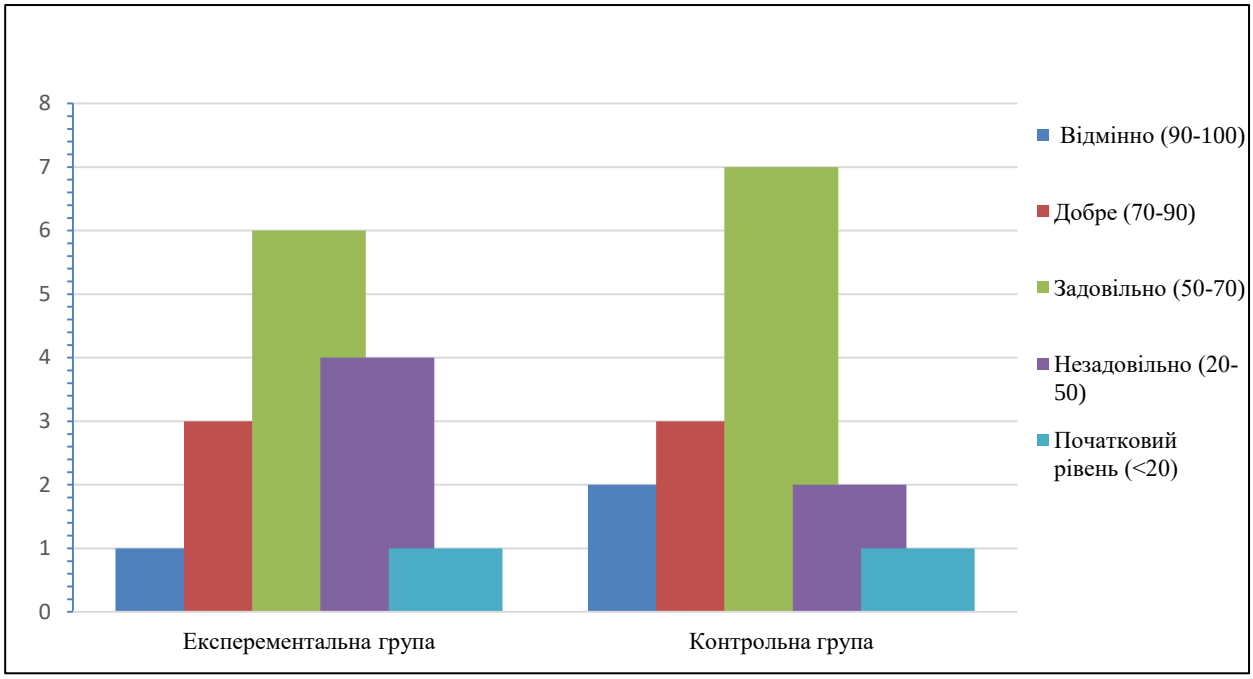

Рисунок 2.4. Порівняльний аналіз респондентів на початку експерименту

4.2. Правила оформлення таблиць

Цифровий матеріал у ВКР також оформлюють у вигляді таблиць. За змістом таблиці поділяються на неаналітичні та аналітичні. В неаналітичних таблицях наводять дані

статистичного характеру, які ілюструють те чи інше мовне явище. Аналітичні таблиці є результатом обробки й аналізу статистичних або цифрових показників, які, наприклад, отримані в результаті модельного експерименту. Після таких таблиць робиться узагальнення про нове (виведене) знання, яке вводиться до тексту словами: *«таблиця дає змогу зробити висновок, що...», «з таблиці видно, що...» тощо.* Такі таблиці сприяють виявленню і формулюванню певних закономірностей, відбивають новизну.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті роботи.

Таблиці нумеруються арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номеру розділу і порядкового номеру таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, Таблиця 4.1 – перша таблиця четвертого розділу. Слово «таблиця» та її номер розміщують над таблицею праворуч. Назву таблиці друкують жирним шрифтом симетрично тексту. Вона повинна бути стислою і відбивати зміст таблиці (див. табл. 2.1).

Якщо таблиця не вміщується на однієї сторінці, то її слід перенести на наступну. Слово «Таблиця __» вказують один раз праворуч на початку, а над іншими її частинами які розміщені на наступних сторінках пишуть: «Продовження табл. __» із зазначенням номера таблиці. Приклад подано на с.40.

Таблиця 2.1

Рівні розвитку вмінь монологічного мовлення учнів10-х класів

ПІБ	Повнота викладу	Логічність, послідовність, зв'язність висловлювання	Правильність мови на комунікативно-достатньому рівні	Комунікативно-мотивоване і творче користування мовними засобами	Загальна кількість балів	Рівень розвитку вмінь монологічного мовлення
Іван О.	0	1	1	0	2	Низький
Іра С.	1	2	1	1	5	Середній
Оля У.	0	1	1	0	2	Низький
Юра Г.	1	1	2	1	5	Середній

Продовження табл. 2.1

40-50	14	40-50	12
30-40	20	30-40	18
20-30	34	20-30	28
10-20	101	10-20	102
9	15	9	14
8	24	8	29
7	33	7	31

Заголовки граф таблиці починають із великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть із великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

Заголовки граф у першому ярусі варто писати з прописної букви, наприкінці ні крапку, ні кому не ставлять. Якщо ярус складає єдину граматичну форму з попереднім ярусом, то з малої літери пишуть підзаголовки, що знаходяться нижче. Якщо ярус має самостійне значення, то з прописної букви пишуться і підзаголовки.

За необхідністю пояснення змісту тексту, таблиці або ілюстрації у тексті магістерської роботи вміщують **примітки**. Примітки розташовують безпосередньо після (нижче) тексту, таблиці, ілюстрації, яких вони стосуються. Якщо примітка одна, то її не нумерують. Слово "Примітка" друкують з великої літери з абзацного відступу, не підкреслюючи. Після слова "Примітка" ставлять крапку і з великої літери в тому ж рядку подають текст примітки. При цьому рекомендується використовувати шрифт меншого розміру, ніж той, яким надруковано основний текст. Наприклад: Примітка. Текст примітки.

Декілька приміток нумерують послідовно, в межах однієї сторінки, арабськими цифрами з крапкою. Після слова "Примітки" ставлять двокрапку і з нового рядка з абзацу після номера примітки з великої літери подають текст примітки. Наприклад:

Примітки:

1. Текст примітки.

2. Текст примітки.

Пояснення до окремих даних, наведених у тексті або в таблиці, допускається оформляти виносками. Їх нумерують

окремо для кожної сторінки арабськими цифрами у вигляді верхнього індексу. Якщо виноска на сторінці одна, то її допускається позначати символом у вигляді зірочки (*). Підбираючи і оформлюючи ілюстративний матеріал слід дотримуватись його розумного співвідношення з текстом магістерської роботи.

4.3. Правила оформлення посилань та цитат

Написання ВКР неможливе без цитування та посилання на літературні джерела, матеріали або окремі результати, які наведено в тексті роботи. Вони підсилюють достовірність, ґрунтовність і наукову значущість дослідження. Посилання також дають змогу відшукати документи та перевірити достовірність відомостей про цитування документа, отримати необхідну інформацію щодо його змісту, обсягу тощо. Використання чужих слів, ідей, думок, результатів дослідження без належного посилання на автора є актом інтелектуальної крадіжки або **плагіатом.** Водночас робота, яка містить тільки цитати, свідчить про відсутність у автора власної думки.

Посилатися слід на останні видання і публікації. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них наявний матеріал, який не включено до останнього видання. Посилання на наукові літературні джерела в тексті наводяться у квадратних дужках [ ]. Це може бути посилання на джерело в цілому або на джерело із зазначенням конкретної

сторінки. У квадратних дужках вказується порядковий номер джерела у списку використаних джерел [25], або порядкові номери кількох джерел через крапку з комою [25; 75; 125]; після порядкового номера джерела через кому може вказуватися номер сторінки / сторінок: [25, с. 17], [2, с. 7–19].

Якщо ж у роботі просто згадується якесь видання (джерело інформації), то посилання на нього не передбачає вказівку конкретних сторінок, наприклад, *«… у працях [1–7]…», «… як зазначається у роботі [12]».* Такий спосіб посилань (закриті посилання) дуже зручний, якщо у автора вже оформлений список використаних джерел.

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: *«рис. 1.2».*

На всі таблиці роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: *«... в табл. 1.2».* У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово *«дивись»,* наприклад: *«див. табл. 1.3».*

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело того чи іншого друкованого літературного джерела слід наводити цитати. Максимальний обсяг цитувань для кваліфікаційних досліджень не повинен перевищувати 40 % від загального обсягу тексту. При цитуванні слід дотримуватися таких вимог:

- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.
- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора
- пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, в кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається.

Приклад цитати в тексті:

«При об'єднанні словників ми накладаємо їх один на один та виявляємо спільну для них частину лексики та частину, що є характерною лише для певного твору» [6, с. 7].

4.4. Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел є частиною будь-якої дослідницької роботи, його подають після основного тексту та висновків. Список повинен містити не менше 60 джерел для випускної кваліфікаційної роботи ОС «магістр» за освітньо-професійною програмою. Список інформує про використані і цитовані документи та надає найважливішу бібліографічну інформацію за темою роботи про книги, статті, дисертації та

інші джерела, використані автором у роботі, підтверджує достовірність і точність запозичень: цитати, факти, таблиці, схеми, карти та ін., на основі яких будується дослідження. У список варто включати всі матеріали, які були прочитані, переглянуті, проаналізовані. Бажано виявляти джерела якомога повніше, пам'ятаючи, що бібліографічний список до наукової роботи – це підсумок вивчення проблеми і передумова подальших наукових досліджень. Особливу увагу потрібно приділити огляду новітніх досліджень з проблеми (за останні 3-5 років), як показнику інформованості автора про сучасний стан досліджуваної теми. Список є бібліографічним посібником, тому кожний включений до списку документ повинен бути описаний відповідно стандартів. Бібліографічний опис документів здійснюється за: ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (див. Додаток М).

Усі бібліографічні записи в бібліографічних списках рекомендується нумерувати, що дає уяву про розміри списку, полегшує його використання. Нумерація є суцільною для всього бібліографічного списку, номер ставиться перед бібліографічним записом і відокремлюється від нього крапкою. При складанні списку можливі різні способи розстановки бібліографічних описів джерел: алфавітний, хронологічний, систематичний, нумераційний (в порядку першого згадування публікацій у тексті роботи). Найчастіше використовується алфавітна розстановка, тобто в алфавіті прізвищ авторів і

заголовків, якщо автор не зазначений чи авторів більше трьох. Вказані у списку публікації подають в наступному порядку:

- роботи вітчизняних та іноземних авторів, надрукованих українською та російською мовами в загальному алфавіті, з урахуванням транскрипції написання;
- твори вітчизняних та іноземних авторів іноземними мовами, спочатку латинський алфавіт, потім східні мови (за наявності). При використанні в тексті цитат чи довільного переказу змісту творів інших авторів, обов’язково потрібно робити посилання, вказуючи в тексті в квадратних дужках номер бібліографічного запису зі списку літератури та сторінку цитування. Наприклад: [28, с. 287].

4.5. ОФОРМЛЕННЯ ДОДАТКІВ

Додаток – це допоміжна частина випускної кваліфікаційної роботи. Вона не є обов'язковою, якщо в додатку немає необхідності, він може бути відсутнім.

У додаток включаються алгоритми програм, програми, матеріали спостережень, об'ємні таблиці, допоміжні розрахунки, інший ілюстративний матеріал, що не вписується по своєму формату в основний текст або носить допоміжний інформативний характер.

Додатки оформляються на окремих листах і мають загальну з рештою частини роботи наскрізну нумерацію сторінок. Ілюстрації і таблиці в додатках нумеруються в межах

кожного додатка.

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Він повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ___» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначити послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б тощо. Один додаток позначається як ДОДАТОК А.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В. 3.1. – підрозділ 3.1. додатка В.

Ілюстрації і таблиці, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2. – другий рисунок першого розділу додатка Д.

5. ВИМОГИ ДО СТИЛЮ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі написання та оформлення ВКР використовують науковий стиль мови. До характерних ознак наукового стилю відносяться:

- об’єктивність і точність інформування;
- насиченість інформації;
- стислість інформації;
- логічна послідовність і чіткість викладу;
- ясність, доступність, зрозумілість інформації.
- однозначність і точність термінології.

Науковий стиль характеризується також певними мовностилістичними рисами:

- використання спеціальних педагогічних, методичних (*заклади загальної середньої освіти, заклади профільної середнбої освіти, іншомовна комунікативна компетентність* та ін.) та загальнонаукових термінів *(аналіз, синтез, систематизація, класифікація* і т.п.);
- вживання слів у прямому значенні;
- відсутність експресії, внаслідок чого домінуючою формою оцінки результатів дослідження є констатація фактів;
- переважання іменної лексики;
- частотне вживання віддієслівних іменників (*виникнення, формування, вживання* і т. п.), дієприкметникових, дієприслівникових зворотів;
- виклад матеріалу переважно від першої особи множини як вираз думки певної групи людей, на науковій концепції яких будується дослідження (також враховуючи співпрацю магістранта з науковим керівником) *(наприклад, «ми встановили…», «ми не поділяємо думки …», «ми вважаємо…»* і т.п.);

- застосування неособової манери викладу тексту (авторське «Я» майже не трапляється, суб'єкт мовлення залишається невизначеним, а виклад ведеться від третьої особи: *автор вважає…, автор стверджує…, на думку автора… і т. п.);*
- використання пасивних конструкцій, що зумовлено необхідністю об'єктивного викладу матеріалу *(«у дослідженні розглянуто…», «у роботі проаналізовано…», «у цій частині виокремлено характерні ознаки …»*);
- розмежовування власного бачення проблеми й бачення інших авторів, тобто запозичене з наукових праць («*на нашу думку..», «як показує аналіз…», «погоджуючись із міркуванням...»* і т. п.);
- уникнення в тексті частих повторень слів чи словосполучень, однотипних синтаксичних конструкцій, вставних слів і конструкцій, як-то: *«на жаль», «відомо», «без сумніву», «беззаперечно»* тощо.

Однією із характерних ознак наукового стилю є використання спеціальних мовних засобів залежно від смислових зв'язків між частинами сформульованої думки. У *таблиці 5.1* наведено приклади вживання типових для наукового стилю функціонально-синтаксичних засобів мовлення.

Таблиця 5.1

Мовні засоби для вираження смислових зв'язків між частинами інформації

Смислові зв'язки	Мовні засоби
1. Часова співвіднесеність і порядок викладення інформації	перш за все, по-перше (по-друге і т. д.), спочатку/ насамперед/ у першу чергу з'ясуємо, передусім зазначимо, наступним кроком у дослідженні, одночасно, у той же час, поряд із цим, в подальшому, останнім часом, надалі, потім, насамкінець тощо
2.Демонстрація наявності протиріччя	однак, між тим, тим не менше, у той час, як, проте, також, так само, як і; як.., так і …; порівняно, у протилежність, на противагу, навпаки, аналогічно, таким чином, разом із тим тощо
3.Опис причинно-наслідкових зв'язків	відповідно, зумовлено, тому, відповідно до, внаслідок цього, проте, однак, тому що, звідси, в (у) результаті, в (у) залежності від, у зв'язку з цим, згідно з, за таких умов, за такої умови, через, якщо (ж), то це свідчить про, вказує на, засвідчує на, дає можливість, дозволяє, сприяє, має значення тощо
4.Всебічний розгляд об'єкта (з точки зору типовості, конкретності, сутності тощо)	з точки зору, у цьому розумінні, взагалі, зокрема, як правило, у тому числі, в основному, з одного боку, з іншого боку, крім того, окрім, у контексті тощо
5. Вираження логічних зв'язків	як показав аналіз, на основі отриманих даних, резюмуючи сказане тощо
6. Виокремлення частин висловлювання	головне, зупинимося на головному, необхідно зазначити, маємо підкреслити (зазначити), слід мати на увазі, треба врахувати, характерно, що… тощо
7. Доповнення, уточнення інформації	крім того, більше того, до речі, між іншим, головним чином, особливо, точніше, у тому числі, а саме тощо

8. Зв'язок з попередньою інформацією	як було сказано/ показано/ зазначено/ встановлено/ одержано/ виявлено/ з'ясовано, як свідчать дані, на підставі даних з таблиці/ діаграми виходить/ можна встановити, як видно із таблиці, як зазначено в таблиці/ схемі, як (уже) указувалося вище/ зазначалося раніше/ підкреслювалося, вище (нижче), вище йшлося про…, у зв'язку з цим, у зв'язку з вище викладеним, названий, останній, попередній, відповідний, вищеописаний, вищевказаний, вищенаведений, виведений, доведений, класифікований, завершений, описаний, перерахований, розглянутий, сформульований, установлений, аналогійний, схожий, подібного типу, розглядуваний тощо
9. Перехід з одного етапу до іншого	перш ніж перейти до, звернемося до, зупинимося на, охарактеризуємо тощо
10. Підведення підсумків і формулювання висновків	отже, таким чином, значить, на завершення, усе сказане дозволяє зробити висновок, підводячи підсумки, варто відмітити тощо
11. Показ рівня достовірності інформації	доведено, встановлено, припущено, дійсно, насправді, ймовірно, можливо, природно, само собою зрозуміло, безперечно, безсумнівно, очевидно, навряд чи, начебто, у дійсності, насправді, дійсно, правда, точніше, зрозуміло, швидше за все, на перший погляд, зрештою, дослідження показало, аналіз підтвердив тощо
12. Ілюстрація зазначеного	наприклад, так, як приклад, прикладом може слугувати, проілюструємо яскравими прикладами, розглянемо приклад, про що можна судити за, продовжимо ілюструвати, проаналізуємо типові приклади, унаочнимо тощо

13. Визначення авторства поданої інформації	- як зазначає автор, на думку автора, аналіз роботи (прізвище) свідчить, як свідчить аналіз літератури, тощо автор розглядає, розкриває, висвітлює, порушує, розв'язує, торкається проблеми, зупиняється на проблемі; - автор стверджує, аналізує, характеризує, доводить, порівнює, зіставляє, з'ясовує, підкреслює, посилається на, розглядає зміст, наголошує на важливості, формулює; автор виходить з того, що; - автор переконаний, вважає, обґрунтовує, схвалює, поділяє погляд; автор переконливо доводить, що автор погоджується, визнає, дотримується тієї ж думки, враховує, звертає увагу, накреслює перспективу; - автор припускає, висловлює припущення, пропонує; - автор заперечує, відзначає вади, міркує, некоректно коментує, критикує, не підтверджує висновок фактами, спростовує, критично ставиться, ставить завдання, підтверджує висновок фактами; автор пояснює це тим, що; причину цього автор убачає в тому, що; він вважає, що;

Використання зазначених у *таблиці 5.1* мовних засобів сприяє логічному представленню думки, запобігає хибним повторам, допомагає уникати висловів, що не стосуються наукового дослідження, скеровує хід думки, дотримуючись

правил ведення наукового пошуку відповідно до розділів дослідження.

У *таблиці 5.2* представлено інші мовні/мовленнєві стандарти-кліше, які можуть бути використані у науковій роботі.

Таблиця 5.2

Стандарти-кліше для використанння у науковій роботі

	Мовні/мовленнєві стандарти-кліше
1. Мотивація актуальності теми і важливості дослідження	- Проблема … перебуває в центрі уваги… …заслуговує на особливу увагу… …посідає важливе місце… …є актуальною… …давно є на часі… …цілком є на часі… …відноситься до найактуальніших… …цілком не є вирішеною… …є малорозробленою, недослідженою… …є дискусійною, не досить розробленою… …фрагментарно висвітлювалася в … …не була об'єктом спеціального вивчення… - Важливо …дослідити… …описати (здійснити опис)… …узагальнити… …вивчити… …встановити… …пояснити… …систематизувати… …охарактеризувати …(дати характеристику)… …класифікувати… …визначити… …підсумувати… …проаналізувати…

	…з'ясувати… …розробити… …здійснити експеримент… …простежити… …укласти… …виявити… …експериментально перевірити…
2. Історія і сучасний стан розробки питання в науковій літературі.	- Прийнято вважати, що… - Загальновідомо, що… - Є думка, що… - На думку (кого?) …, … - Згідно з точкою зору., … - Відповідно до концепції… - Як уважає (вважають) …, … - Існуючі точки зору з цього питання можна класифікувати таким чином … - Дослідженням цієї проблеми займалися … - Цих поглядів дотримується (дотримуються)… - Гіпотезу (передбачення) про … висунув (розробив) … - Початок напряму (тенденції) покладено… - Нову концепцію (ідею, гіпотезу, теорію тощо) розроблено … - Останнім часом дослідження з… - Згідно з даними… - Як показують новітні дослідження в галузі… - У контексті сучасної парадигми досліджень… - Сучасна лінгвістика демонструє зростаючий інтерес до… - При вивченні ... значну увагу науковці приділяли… - Подальший розвиток досліджень з…
3. Мета і завдання	- Випускну кваліфікаційну роботу присвячено такому питанню, як …

дослідження	- Мета дослідження полягає в тому, щоб … - Завдання дослідження формулюються … - Метою є встановити (встановлення) … - Метою є визначити (визначення)… - У роботі порівнюється (порівнюються) … - У роботі вивчається (вивчаються) … - У роботі з'ясовується (з'ясовуються) … - Автор розв'язує низку завдань, а саме …
4. Виклад суті дослідження у роботі	- Є підстави вважати … - Гіпотетично можна стверджувати, що … - Перевіримо запропоновану гіпотезу … - Об'єкт дослідження характеризується такими особливостями … - Об'єкт аналізу має такі специфічні якості, як … - Матеріали здійсненого обстеження дозволяють згрупувати (класифікувати, узагальнити, уточнити, конкретизувати) … - Нами зафіксовано (виявлено, з'ясовано, описано) … - У світлі вищесказаного… - Як уже зазначалося… - На наш погляд… - Необхідно зазначити, що… - З огляду на… - Установлено, що… - Відправною точкою... у визначенні... було… - Поділяючи точку зору... ми вважаємо… - Беручи до уваги… - З іншого боку… - Передусім… - По-перше… - Аналіз... свідчить про…

	- Звернення до концепції… - Уявлення про… - Як стверджує… - Наступний приклад є… - Таким чином, виконаний аналіз доводить, що… - Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що… - У ході дослідження були проаналізовані… - Результати роботи дають підстави вважати, що… - У центрі нашої уваги… - Під час дослідження виникла необхідність… - Ми встановили… - Як показало наше дослідження… - Як свідчать результати аналізу… - Аналіз мовного матеріалу показав… - Застосування... методу (аналізу) дало змогу встановити…
5. Висновки, рекомендації, пропозиції	- Таким чином, проведене дослідження (аналіз) підтверджує, що … - Отже, є всі підстави зробити такий висновок … - Як підсумок зазначимо, що … - Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок про … - Отже, можна впевнено стверджувати, що … - Сформулюємо основні висновки …. - Описана в роботі методики дослідження… є - Підсумовуючи все сказане, відзначимо … - Підбиваючи підсумки, відзначимо… - Здійснене дослідження дозволяє зробити такі висновки…

Написання наукової роботи вимагає також вміння добирати епітети до різноманітних термінів. Рекомендації філологів щодо «наукових» епітетів до найпоширеніших термінів подано у *таблиці 5.3.*

Таблиця 5.3

Епітети до наукових термінів

Наукові терміни	Епітети
Аналіз теми чи проблеми	науковий, об'єктивний, конкретний, усебічний, вичерпний, детальний, порівняльний, ретельний, глибокий
Вивчення проблеми	об'єктивне, експериментальне, теоретичне, практичне, порівняльне, дослідне, безпосереднє, спеціальне, постійне, систематичне, подальше, поглиблене, інтенсивне, глибоке, всебічне, ретельне.
Завдання	першочергові, найближчі, кінцеві, поставлені, вузлові, особливі, конкретні, визначені
Дані експерименту	дослідні, другорядні, конкретні. цифрові, сучасні, останні, попередні, перевірені, вичерпні, повні, додаткові, початкові, цінні, надійні
Дослідження	наукове, об'єктивне, теоретичне, експериментальне, загальне, конкретне, фундаментальне, систематичне, поглиблене, глибоке, актуальне, цінне
Експеримент	аналогічний, подібний, важливий, цікавий, блискучий, унікальний, успішний
Інформація	точна, вичерпна, повна, важлива, цінна, обов'язкова, оперативна, достатня, нова
Матеріал	науковий, експериментальний, довідковий, статистичний, фактичний, зібраний, систематизований, використаний, великий, багатий, різноманітний, достатній, вірогідний.

Мета	важлива, головна, наукова, практична, конкретна, реальна, поставлена, вказана
Питання	актуальне, принципове, теоретичне, практичне, загальне, конкретне, важливе, складне, слушне
Проблема	наукова, фундаментальна, актуальна, важлива, ключова, провідна, гостра, часткова, глобальна
Спостереження	наукові, об'єктивні, спеціальні, візуальні, ретельні, численні, систематичні, важливі, подальші

Обов'язковою умовою високої якості ВКР є її грамотність, чітка логіка викладу, правильність мовностилістичного оформлення. Текст повинен бути старанно вивіреним автором після друку. Відповідальність за достовірність числових, фактичних даних, цитат несе автор дослідження.

6. ТИПОВІ НЕДОЛІКИ І ПОМИЛКИ ПРИ НАПИСАННІ ТА ОФОРМЛЕННІ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Помилки суттєво знижують якість ВКР, негативно впливають на її оцінку. Практичний досвід показує, що в студентській магістерській роботі найчастіше трапляються такі помилки:

1. Зміст роботи не відповідає її плану або не розкриває тему повністю чи її основної частини.

2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

3. Мета роботи не пов'язана з досліджуваною проблемою, вона сформульована абстрактно й не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження.

4. Роботі бракує оригінальності, вона є компіляцією чи плагіатом.

5. У роботі немає глибокого та всебічного аналізу сучасних офіційних нормативних документів, а також нової спеціальної літератури (останні 5–10 років) з теми дослідження.

6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого переліку, він не відбиває рівень дослідженості проблеми у цих джерелах.

7. У роботі не розкрито зміст і організацію особистого експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення; кількість обстежених, їх характеристика), поверхово висвітлено його практичну частину.

8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не є результатом виконання поставлених завдань.

9. У роботі немає посилань на першоджерела чи вказані не ті, з яких запозичено матеріал.

10. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту.

11. Як ілюстративний матеріал використано таблиці, діаграми та схеми, запозичені з підручника, навчального посібника, монографії, наукової статті, а не складені за матеріалами дослідження.

12. Обсяг і оформлення роботи не відповідає вимогам, вона виконана неохайно, з помилками (орфографічними, стилістичними тощо).

З метою уникнення помилок при написанні магістерської роботи потрібно дотримуватися наступних *рекомендацій*:

1. У ВКР необхідно оптимально поєднати теоретичні аспекти досліджуваної проблеми з практичною реалізацією, дати ґрунтовний аналіз та оцінку вітчизняного та зарубіжного досвіду її ефективного розв'язання.

2. Робота не зводиться до переписування монографій, підручників, статей у періодичних виданнях. Зібраний матеріал повинен бути узагальненим, проаналізованим, творчо переосмисленим з обов'язковим авторським баченням проблеми. Виклад потрібно здійснювати своїми словами, уникаючи незрозумілих термінів і складних мовних зворотів.

3. Викладати матеріал у ВКР потрібно логічно, уникати використання невпорядкованого несистематизованого матеріалу, застарілих даних. Усі цифри і факти повинні бути вивірені і на них мають робитися посилання у текстовій частині. Таблиці і рисунки повинні мати назву і бути пронумерованими

для зручності посилання на них. Вони повинні також посилатися на джерело, з яких цей матеріал взято.

4. Особливо багато помилок допускається при опрацюванні іноземних джерел, оформленні списку використаних джерел і посилань на літературні джерела. При формуванні списку джерел потрібно керуватися правилами бібліографічного опису джерел.

5. Працюючи над науковими роботами зарубіжних авторів, потрібно уникати використання важкозрозумілих слів іноземного походження. По можливості їх слід заміняти словами – детермінантами (тобто такими, що передають їхню сутність українською мовою).

6. ВКР обов'язково має мати зміст, текстова частина повинна бути узгоджена з планом, а її оформлення – відповідати усім вимогам до такого виду наукових робіт згідно нормативних документів.

7. Потрібно уникати граматичних і стилістичних помилок, «русизмів», неточного цитування першоджерел. Щодо останньої вимоги то цілком можливою є ситуація, за якої порушується (втрачається) номер першоджерела. Щоб уникнути цього, посилаючись на джерело, радимо виписувати повну назву літературного джерела до тих пір, доки не буде сформований остаточний варіант списку джерел. Можна також назву літературного джерела виписувати на окремих карточках. Це полегшить роботу при формуванні списку джерел та його

поповнення в подальшій роботі над новими джерелами [23, с. 24–25].

7. ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

7.1. ПОПЕРЕДНІЙ ЗАХИСТ

Попередній захист проводиться не менше ніж за місяць до терміну проведення захисту ВКР перед ЕК за участю викладачів кафедри англійської мови та методики її навчання. Попередній захист передбачає пошук недоліків, які були допущені здобувачем вищої освіти у ході виконання кваліфікаційної роботи та надання рекомендацій щодо їх усунення, а також складання висновку викладачів кафедри щодо можливості допуску цієї роботи до захисту перед ЕК. Відтак, у ході захисту оцінюється готовність роботи в цілому, відповідність змісту роботи її тематиці, ступінь та глибина розробки теми.

На попередній захист робота подається не зброшурованою, без рецензії. На попередньому захисті здобувачу вищої освіти ставляться запитання відповідно до змісту роботи, які виникають під час попереднього захисту. Заслуховується висновок наукового керівника про якість та стан готовності роботи до захисту.

За результатами попереднього захисту ВКР може бути:

1. Рекомендована до захисту у тому вигляді, в якому вона подана.

2. Рекомендована до захисту з умовою усунення недоліків, на які вказали викладачі кафедри. Остаточна рекомендація роботи до захисту в цьому випадку надається науковим керівником.

3. Не допущена до захисту за недотримання основних вимог до змісту та оформлення роботи. У разі цього науковим керівником складається стислий звіт по пунктах, в яких пояснюється, чому випускна кваліфікаційна робота не відповідає рівню роботи фахівця за спеціальністю. Рішення про недопуск до захисту приймається на засіданні кафедри і оформлюється протоколом, витяг з якого подається до ЕК.

Керівник роботи готує письмовий висновок, у якому дає короткий опис роботи, зазначає її актуальність, оригінальність результатів, характеризує фаховість та самостійність здобувача вищої освіти. Керівник пропонує свою оцінку роботи за національною шкалою та шкалою ECT.

Перед захистом випускні кваліфікаційні роботи проходять обов’язкову перевірку на наявність академічного плагіату. Роботи, виконані не самостійно, а також ті, що не пройшли перевірку або мають понад 25% неоригінального тексту, до захисту не допускають.

7.2. РЕЦЕНЗУВАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІНОЇ РОБОТИ

На підставі попереднього захисту ВКР, її перевірки на наявність академічного плагіату та висновку керівника, робота передається здобувачем вищої освіти на рецензування. Рецензування ВКР доручають висококваліфікованим фахівцям (викладачам і науковцям) Університету, провідним спеціалістам виробничих, наукових і проєктних організацій.

Склад рецензентів затверджується на засіданні кафедри, на якій виконувалася робота, одночасно із затвердженням тематики ВКР. Рецензент знайомиться з роботою і дає на неї письмову рецензію. Обсяг рецензії складає 1-2 сторінки друкованого тексту. Рецензія повинна містити рекомендацію про оцінку за національною шкалою.

7.3. ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІНОЇ РОБОТИ

До захисту ВКР допускають здобувача вищої освіти, який виконав всі вимоги навчального плану. До ВКР обов’язково додають супровідні документи:

- заяву (Додаток А);
- завдання (Додаток Б);
- подання голові ЕК (Додаток В);
- рецензію;
- довідку про наявність плагіату.

Захист ВКР проводиться на відкритому засіданні ЕК, склад якої затверджений наказом ректора Університету у встановленому порядку або на виїзному засіданні у колективах замовників з обов'язковою присутністю наукового керівника.

Здобувачі вищої освіти, які є переможцями Всеукраїнських конкурсів наукових робіт (дипломи I–III ступенів), Всеукраїнських студентських олімпіад (I–III місця), звільняються від публічного захисту роботи на відкритому засіданні ЕК.

Порядок захисту ВКР передбачає:

- представлення здобувача вищої освіти та огляд поданих до захисту документів головою ЕК;
- виголошення здобувачем вищої освіти основних положень роботи;
- відповіді здобувача вищої освіти на запитання голови, членів ЕК та осіб, присутніх на захисті;
- виступ наукового керівника (за відсутності керівника зачитується його письмовий висновок на роботу);
- прикінцеве слово здобувача вищої освіти;
- рішення Екзаменаційної комісії.

Для доповіді за результатами кваліфікаційної роботи здобувачеві вищої освіти надається до 10 хвилин. Загальна тривалість захисту не повинна перевищувати 30-ти хвилин. У доповіді необхідно відзначити актуальність теми та науковий апарат, результати дослідження, їх практичну цінність. Дозволено використовувати додаткові ілюстративні матеріали на плакатах, слайдах та інших електронних носіях.

Для усної презентації варто підготувати представлення матеріалів за допомогою мультимедійних засобів.

Комп'ютерна презентація – це пов'язаний набір послідовних слайдів (кадрів) спеціального формату з лаконічною інформацією на певну тему, тобто зручний інструмент, за допомогою якого можна наочно й у доступній формі донести до глядача певну інформацію.

Загальними вимогами до презентацій є:

- чітке визначення мети презентації;
- визначення і побудова структурованої презентації;
- логічна послідовність викладу матеріалу;
- стислість і точність формулювань;
- використання наочних форм представлення даних (діаграми, рисунки, графіки, схеми, доцільні ефекти анімації тощо);
- грамотне оформлення.

Презентація містить:

- титульний слайд;
- слайд зі змістом;
- основну частину, представлену декількома слайдами (від 8 до 18);
- слайд з висновками.

Титульний слайд презентації містить:

- найменування вищого навчального закладу, факультет, кафедру, де виконана презентація;
- назву презентації;

- прізвище, ім’я, по батькові автора;
- місто і рік.

Зміст подають на другому слайді презентації. Він містить питання, які будуть висвітлені в презентації. Презентація повинна містити не менше 10 і не більше 20 слайдів; мати науковий стиль, тобто чітке оформлення фону слайдів (кольорове оформлення слайдів не забороняється). У презентації повинні бути рисунки, схеми або зображення, таблиці, діаграми (залежно від тематики). Слайди можуть містити різноманітні анімаційні ефекти. Водночас слід уникати рисунків і зображень розважального змісту.

Завершальна частина презентації – висновки. Це коротке резюме виконаної презентації. Бажано на слайді подати висновки за пунктами у стислому вигляді. Викладають найважливіші результати, що отримані в процесі роботи над темою презентації. Висновки повинні бути подані одним слайдом.

Результати захисту ВКР оцінюються відповідно до критеріїв (див. Додаток Н) за 100-бальною та переводиться у національну шкалу та шкалу ECT.

Рішення ЕК про оцінку рівня підготовки здобувача вищої освіти, а також про присвоєння йому кваліфікації та видачу диплома (звичайного зразка або з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови комісії є

вирішальним. Результат оголошується після затвердження протоколу головою ЕК.

Здобувач вищої освіти, який за результатами захисту ВКР отримав незадовільну оцінку, відраховується з Університету і йому видається академічна довідка встановленого зразка.

Якщо здобувач вищої освіти не з’явився на засідання ЕК для захисту випускної кваліфікаційної роботи, то в протоколі комісії робиться відмітка, що він «не з’явився» на засідання ЕК.

Здобувачі вищої освіти, які неатестовані у затверджений для них термін і не захистили випускну кваліфікаційну роботу, мають право на повторний захист роботи в наступний термін роботи ЕК упродовж трьох років.

Здобувачу вищої освіти, який з поважних причин, що підтверджено документально, не з’явився на засідання ЕК, ректор Університету може продовжити термін для захисту до наступного періоду роботи ЕК, але не більше, ніж на рік.

Після захисту випускні кваліфікаційні роботі реєструються і передаються актом лаборантом кафедри, на якій вони виконувалися, для зберігання у бібліотеку Університету на період п ’яти років, після чого списуються в установленому порядку.

8. АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Результати досліджень повинні бути апробованими здобувачами освітнього ступеня «Магістр» у вигляді 2-3-х

публікацій та доповідей на науково-практичних конференціях різного рівня.

Результати наукових досліджень можуть бути опубліковані у збірниках наукових праць, наукових і науково-практичних журналах, збірниках матеріалів конференцій.

Існують **вимоги до написання статей** та підготовки їх до публікування. Періодичні видання здебільшого публікують для авторів свої вимоги до структури й особливостей оформлення статей. Проте є загальні вимоги, які визначають структуру публікації.

Структура статті, загалом, аналогічна структурі магістерської роботи. План-схема статті, яка містить результати емпіричних досліджень, обсягом 5-6 сторінок комп'ютерного тексту, складається зі вступу, короткого огляду останніх досліджень, постановки цілей та завдань статті, викладу основної частини, висновків та списку використаних джерел.

У *вступі* порушується проблема та коротко висвітлюється її актуальність (6-10 рядків). В *огляді досліджень* цієї проблеми розглядається, здебільшого, останні дані літератури, увага зосереджується на недосліджених або ж суперечливих аспектах. Формулюючи *мету* статті, зазначають, що саме досліджується і з якою метою (*постановка завдання*) (5-10 рядків). *Основний виклад* матеріалу – опис методики дослідження, отриманих результатів та їхній аналіз. Аналітичність основної частини зростає завдяки поданню інформації у формі таблиць, графіків і діаграм. На *завершення*

наводяться висновки, можуть бути коротко зазначені перспективи подальших досліджень цієї проблеми. *У списку використаних джерел* подають лише ті, на які є посилання у статті. Список оформляють в алфавітному порядку або порядку подання в тексті.

Дещо іншу структуру мають статті, присвячені огляду літератури з певної проблеми. Структура *оглядової статті* складається зі вступу, основної частини, висновків та списку використаних джерел.

У *вступі* висвітлюється актуальність досліджуваної проблеми, її соціально-економічне та наукове значення. *Основна частина* охоплює огляд літератури, де у формі полеміки розглядаються різні погляди на цю проблему та дискутуються результати досліджень, відомі з літератури. Закінчення статті у формі *висновків* формулює головні проблемні питання досліджуваної теми та можливі напрями і методи її вивчення. *Список джерел статті* оформляють аналогічно списку літератури до магістерської роботи.

Іншим варіантом апробації результатів випускної кваліфікаційної роботи є **тези доповідей** на конференціях різного рівня. У ході їх підготовки і написання також дотримуються певних вимог:

Тема тез має відповідати тематиці вашого наукового дослідження і конференції та містити щось нове. Вона має бути в міру вузькою. Автор зазвичай розривається між прагненням викласти глобальні висновки та необхідністю наводити

конкретні приклади. У поганих тезах конкретні приклади або відсутні, або згадуються побіжно. У гарних тезах глобальні висновки виконуються на основі аналізу конкретних прикладів. Виклад глобальних ідей без конкретного аналізу виглядає бездоказовим. Аналіз матеріалу без загальної ідеї виглядає шкільним переліченням фактів.

Назва. Не бійтеся конкретних і простих назв. Не варто намагатися передати у назві весь перший абзац своєї роботи. Із гарної назви відразу зрозуміло, про що піде мова. Вона повинна відповідати змісту.

Структура. Вступ. Найважче – це перше речення роботи. У ньому потрібно відповістити на просте запитання: «Чому те, що я буду писати далі, важливо». Зазвичай пишуть про те, що така-то проблема є важливою, тому що про неї мало хто писав. Або писали дуже багато відомих учених, але ви в ній побачили те, чого не бачили вони. Або застосували відомий метод на невідомих об'єктах і одержали значимі результати. Значимі – тобто такі, що відрізняються від звичайних і здатні вплинути на подальший розвиток гіпотези. Це називається «наукова новизна». Роботи без наукової новизни є рефератами. Тобто якщо ви просто перерахували, які бувають точки зору на якусь проблему в різних учених, – це погано. Якщо вам вдалося якось їх систематизувати, виділити закономірності, описати причини – уже краще, є елемент самостійної роботи. Але така робота однаково програє роботі, у якій є самостійне дослідження матеріалу.

Не бійтеся позначити у вступі, що саме ви збираєтеся робити: «*У наших тезах ми розглянемо», «Наша робота присвячена»* тощо.

Вступ у тезах не має перевищувати 1 абзацу і не повинен містити зміст усіх робіт, які були коли-небудь написані на вашу тему. Невдалий вступ – те, що займає дві третини усього тексту та містить загальні слова про важливість тієї конкретної науки, якою ви займаєтеся. Тобто, вступ має бути чітким, конкретним і маленьким.

Текст тез повинен бути чітко структурованим, положення – підкріплені прикладами, приклади – їх аналізом. Не зловживайте прикладами: на кожне положення досить 1-2.

Загальний висновок повинен підсумувати висновки, зроблені на підставі аналізу прикладів або відповідати на запитання «Чому це все важливо». Іноді говорять, що висновок – це вступ, написаний іншими словами та у минулому часі (тобто «*У нашій роботі ми розглянемо...» – «Таким чином, ми розглянули... довели... обґрунтували... проаналізували...* тощо*»*). У висновку не має бути нових положень або прикладів: воно підбиває підсумок уже написаній роботі.

Оформлення. Прописна істина: у всіх цитат має бути зазначене джерело. Джерело цитати обов'язково включає номер тієї сторінки тієї книги, звідки вона взята. Потрібно вказати й назву, і том, і рік його видання, і номер сторінки.

Текст, процитований без лапок і посилань, є украденим текстом. Тобто це плагіат.

Якщо об'єм тез – 2 сторінки, то бібліографія не повинна займати навіть половину сторінки. Обмежтеся 1-2 найважливішими.

Під час укладення списку використаних джерел у наукових статтях чи тезах доповідей виконавець повинен звертати увагу, за якими правилами бібліографічного опису він повинен бути оформлений, оскільки вони можуть різнитися в залежності від вимог періодичного видання чи інформаційного листа конференції. Останнім часом спостерігається тенденція до оформлення літератури з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015.

Принципи публічного ділового спілкування

Метою публічних виступів є передавання інформації, знань, оцінок та вражень. Найпоширеніші жанри публічних виступів: доповідь, промова, лекція, виступ у дискусії.

Доповідь – це значний за обсягом документ, призначений для усного виголошення, який обов’язково містить певні висновки і пропозиції. Текст доповіді може бути предметом обговорення, зазнавати критики, доповнюватися новими положеннями тощо. Структура доповіді: вступ; основна частина; висновок.

У вступі потрібно визначити тему, вказати актуальність проблеми, сформулювати мету доповіді, викласти історію питання.

В основній частині – подати характеристику проблеми (виділити основний аспект проблеми, а потім – основні положення, які детально і послідовно проаналізувати).

Висновки мають бути чіткими, лаконічними.

Виступ у дискусії – це лаконічний (до 2-5 хв.), чітко аргументований виклад певного погляду на проблему. Виступ найчастіше є спонтанною мовною реакцією на щойно почуте на семінарі, науковій конференції тощо. Полемічність, стислість, точність і чіткість формулювання – основні риси виступу.

Під час публічного виступу необхідно говорити чітко, зрозуміло і переконливо. Щоб виступ був успішним, потрібно:

- підготуватися до виступу заздалегідь, продумати структуру і зміст, скласти план, дібрати приклади, опрацювати літературу з обраної теми;
- продумати логіку виступу, аргументацію висновків;
- розрахувати час виступу, щоб вкластися в регламент конференції;
- під час виголошення доповіді почуватися впевнено, не поспішати, говорити спокійно;
- не вживати надто довгих речень;
- використовувати мультимедійні засоби для візуалізації інформації.

ГЛОСАРІЙ

Аналіз – розкладання, розчленування цілого на частини (елементи) з метою вивчення кожної окремо; здійснюється за двома напрямами: мислительної операції та практичної дії. Різновидами аналізу є класифікація і періодизація.

Аналогія – спосіб отримання знань про предмети і явища на підставі того, що вони мають подібність з іншими; міркування, у якому з подібності досліджуваних об’єктів у деяких ознаках робиться висновок про їхню подібність і в інших ознаках.

Валідність (обґрунтованість) – один з основних параметрів визначення якості інформації, одержаної в результаті проведення емпіричного дослідження; підтвердження, що досліджувалися саме ті явища, які передбачалось дослідити. Особливу роль у забезпеченні валідності даних відіграють особливості формування вибірки. Вибірка (вибіркова сукупність) – частина населення, яка зазнає опитування, з тим, що одержані результати можна було б поширити на досліджувану популяцію загалом.

Висновки – лаконічно сформульовані положення, у яких розкриваються найважливіші результати, отримані в кваліфікаційній (магістерській) роботі, та рівень досягнення завдань дослідження.

Вступ – своєрідний узагальнюючий початок магістерської роботи, де обов’язково обґрунтовуються такі моменти

дослідження? як: актуальність, об’єкт і предмет, мета, завдання, методи дослідження, теоетична і практична значущість, огляд ступеня розробки проблеми науковцями. Має розкривати сутність і стан вивчення наукової проблеми та її значущість, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

Гіпотеза – науково обґрунтоване припущення, що висувається для пояснення певних фактів, явищ чи процесів, і яке необхідно підтвердити чи заперечити. Доведення істинності гіпотези називається верифікацією.

Графік – умовне зображення величин та їх співвідношень через геометричні фігури, точки і лінії. Графіки використовують як для аналізу, так і для підвищення наочності ілюстративного матеріалу.

Дефініція – коротке визначення якогось поняття.

Дедукція – рух думки (пізнання) від загальних тверджень до тверджень про окремі предмети і явища. За допомогою дедуктивних висновків "виводять" певну думку з інших думок. Дизайн дослідження – це детальний опис шляхів виконання конкретного дослідження. Виділяють дві загальні категорії дизайнів: оглядовий, коли дослідник залишається у пасивній позиції, реєструючи певні показники; експериментальний, коли дослідник цілеспрямовано змінює умови, в яких перебувають досліджувані, та реєструє результати.

Діаграма – один із способів графічного зображення залежності між величинами. У діаграмах наочно відбивають і

аналізують масові дані досліджень. Відповідно до форми побудови розрізняють діаграми площинні, лінійні й об'ємні. Додатки – корисний додатковий матеріал, який допомагає краще проявити дослідницький процес. До нього відносять: інструкції і методики дослідження, проміжні розрахунки, таблиці допоміжних цифрових даних, ілюстрації, фотографії, програми, проєкти тощо.

Дослідницьке запитання – формально поставлене запитання як запит з конкретної проблеми, перший активний крок у науковому дослідженні, який фокусує його, визначаючи напрям наукового пошуку.

Закон – внутрішній суттєвий зв’язок явищ, який обумовлює їх необхідний розвиток. Закон виражає певний зв’язок між окремими явищами або властивостями матеріальних об’єктів. Завдання дослідження – це проміжні цілі або дослідницькі питання, на які потрібно отримати відповіді для досягнення основної мети.

Зміст магістерської роботи – послідовне перерахування вступу, назв усіх розділів і підрозділів (параграфів), загальних висновків, списку використаних джерел, додатків (якщо є) з вказівкою номерів початкових сторінок.

Індукція – це рух думки (пізнання) від окремих фактів до загального положення. Індукція приведе до загальних понять і законів, які можуть бути покладені в основу дедукції.

Категорія – наукове поняття, яке виражає найзагальніші та найістотніші явища дійсності.

Класифікація – це багатоступінчатий, послідовний поділ досліджуваної системи (різних явищ, предметів на групи за певними ознаками), з метою їх систематизації, поглиблення і отримання нових знань щодо її побудови, складу елементів, підсистем, компонентів, особливостей внутрішніх і зовнішніх зв'язків та наукового узагальнення.

Критерій – 1) найзагальніша, відмітна сутнісна ознака, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних явищ, дій, ідей. Ступінь (рівень) вияву, якісна сформованість, визначеність критерію визначаються у конкретних показниках, тобто кожний критерій розкривається через систему показників, які його характеризують; 2) ознака, на основі якої відбувається оцінювання чи класифікація чого-небудь. Логіка викладу – послідовність викладу змісту.

Магістерська (кваліфікаційна) робота – це самостійне кваліфікаційне теоретико-прикладне наукове дослідження студента, яке виконується відповідно до навчального плану на завершальному етапі навчання у закладі вищої освіти за освітньою програмою другого освітнього рівня і передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності, інтеграцію знань основ фундаментальних, фахових дисциплін і дисциплін спеціалізації та застосування їх при вирішенні конкретної соціальної проблеми, розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження й експерименту, пов'язаних з темою

роботи; особлива форма підсумкового контролю випускника, який носить комплексний характер.

Мета магістерської роботи – уявний образ результату наукового пізнання; визначення того, що буде досягнуте у процесі дослідження; лаконічно сформульоване головне завдання, яке вказує на кінцевий теоретико-пізнавальний та практично-прикладний результат дослідження (що буде досягнуто у процесі дослідження). Мета спрямовує дослідницьку діяльність та визначає можливі засоби її досягнення через формулювання завдань дослідження.

Метод – систематизований комплекс прийомів і процедур, що застосовуються дослідником для реалізації мети. Методи дослідження – це сукупність прийомів і операцій, спрямованих на вивчення явищ і вирішення різноманітних наукових проблем. Всі методи наукового дослідження розділяють на дві великі групи, а саме: теоретичні (узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналогія, моделювання, ідеалізація, ранжирування; аксіоматичний, гіпотетичний, історичний, системний методи тощо) та емпіричні (спостереження, анкетування, тестування, експеримент, аналіз продуктів діяльності тощо). При викладенні переліку використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Методи збору інформації – це способи (процедури) дослідження різних аспектів життєдіяльності людини, процесу, явища, тенденції з метою формування системи знань про них або отримання нових знань чи їх поглиблення. Методами збору інформації є: опитування (інтерв'ю, анкетування), фокус-групи, бесіди / структуровані та цілеспрямовані, дискусії, спостереження, тестування тощо.

Методика дослідження – це певна ретельно узгоджена послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворювальних дій, операцій і впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань; своєрідна програма, загальний план дослідження як результат усебічної попередньої розробки теми, що стосується вивчення певної проблеми.

Моделювання – метод теоретичного та практичного опосередкованого пізнання, коли суб'єкт замість безпосереднього об'єкта пізнання вибирає чи створює схожий із ним допоміжний об'єктзамісник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення.

Модель дослідження – системний опис досягнення загальної мети дослідження, можливого способу його проведення.

Моніторинг – постійне відстеження процесу для порівняння реального стану справ із запланованими діями; постійний систематичний збір інформації дослідницькими методами з метою спостереження за ходом розвитку певного

соціального явища чи процесу та його прогнозування; процес спостереження за виконанням запланованих дій і заходів з метою їх корегування, мінімізації негативних наслідків, непередбачуваних ситуацій.

Надійність – один з основних параметрів визначення якості інформації, одержаної в результаті проведення емпіричного дослідження; певна гарантія, що одержаний результат правильно відбиває досліджувану дійсність. Особливу роль у забезпеченні надійності даних відіграють особливості формування вибірки.

Наукова проблема – 1) питання, що об’єктивно виникає у процесі розвитку соціального пізнання і вирішення якого дозволяє досягнути вагомих теоретичних і / або практичних результатів; 2) суперечність, що виникла з потреб або практики (між практичними потребами суспільства і рівнем теоретичних досліджень), або з потреб розвитку науки, з необхідності узгодження окремих результатів і напрямів у наукових дослідженнях. Поштовхом для виникнення наукової проблеми є виявлення невідомих раніше фактів, неспроможність пояснити їх у межах існуючих теорій. Оскільки будьяка тема методичного дослідження пов’язана з конкретною науковою проблемою, то при обґрунтуванні її актуальності слід зазначати суперечності, на вирішення яких вона спрямована.

Наукове дослідження – це процес вивчення певного об’єкта (предмета або явища) з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в

інтересах раціонального використання у практичній діяльності людей.

Науковий апарат – інваріанти (незмінні частини) наукового пізнання, теоретичні поняття, які неодноразово перевірені та доведені за допомогою засобів наукового дослідження; загальні характеристики методологічного аналізу на логіко-гносеологічному рівні (мета, завдання, об’єкт, предмет, базові категорії дослідження). Характеризується такими властивостями як новизна, точність, об’єктивність, достовірність.

Об’єкт дослідження – частина об’єктивної реальності (оточуючої дійсності) або форма її існування, що протиставляється суб’єкту у пізнавальній та практичній діяльності; процес або явище, яке містить у собі суперечність, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення; певна сукупність об’єктивних властивостей, зв’язків та відношень, що включені в процес пізнання й існують незалежно від суб’єкта пізнання.

Параметр – величина, якою характеризують певну властивість, стан, розмір або форму тощо.

Плагіат – використання чужих слів, ідей, думок, результатів дослідження без належного посилання на автора; акт інтелектуальної крадіжки.

Показник – кількісні або якісні характеристики сформованості якості, властивості, ознаки об’єкта, що вивчається, ступінь сформованості того чи іншого критерію.

Поняття – 1) усталене вираження узагальненого знання про найістотніші риси та властивості предметів. Його зміст передається сукупністю істотних ознак, які його характеризують; 2) форма мислення, яка відображає найбільш суттєві властивості, зв'язки та відносини предмета, явища; 3) цілісна сукупність суджень, у якій наявні твердження про особливі (найбільш загальні та суттєві) риси (ознаки) досліджуваного об'єкта (процесу, предмета, явища).

Практична значущість результатів дослідження – це реальні зрушення у практичній діяльності, що досягнуті чи можуть бути досягнутими через упровадження в життя результатів проведеного дослідження.

Предмет дослідження – це певна цілісна частина об'єкта пізнання, що відображає найбільш значущі з практичної та теоретичної точки зору властивості, сторони, особливості об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню. Тобто, предмет дослідження є частиною об'єкта, що набуде у роботі наукового обґрунтування. Предмет дослідження формулюється у категоріях: процес, явище, система або діяльність. Наприклад, якщо об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови в закладах профільної середньої освіти, то предметом можуть бути: форми та методи формування іншомовної комунікативної компетентності в говорінні здобувачів закладів профільної середньої освіти; технології розвитку критичного мислення учнів старшого шкільного віку і т. п.

Принцип – головне, вихідне положення наукової теорії, що виступає як початкова форма систематизації знань.

Проблема – складне теоретичне або практичне питання, що виникає у процесі розвитку наукового пізнання і вирішення якого дозволяє досягнути вагомих теоретичних і / або практичних результатів.

Програма дослідження – системно-логічний виклад теоретикометодологічних положень та організаційних засад дослідження; науково-змістовий документ, який регламентує всі етапи і стадії дослідження (підготовки, організації, проведення), визначаючи його рівень та якість.

Ранжування – процес виокремлення найважливіших ознак за рангом, виключаючи все другорядне на конкретному етапі, що істотно не впливає на розглянуте явище, та розміщення в певній послідовності (зменшення чи збільшення) показників, зафіксованих у ході дослідження, визначення місця (рангу) в цьому ряду об’єктів, що вивчаються.

Репрезентативність – це властивість вибіркової сукупності відтворювати характеристики генеральної сукупності. Відхилення вибіркової сукупності від генеральної за якимись основними характеристиками називається помилкою репрезентативності.

Синтез – метод дослідження, що припускає уявне поєднання складових частин або елементів досліджуваного об’єкта, його вивчення як єдиного цілого. Метод синтезу тісно пов’язаний з методом аналізу.

Структура – поділ на окремі вагомі частини.

Структурно-логічна схема – узагальнене, змодельоване, спрощене зображення змісту основних понять або їх системи і логічних зв’язків між ними.

Схема – це зображення, котре передає за допомогою умовних позначень і без збереження масштабу основну ідею певного наукового явища явища або процесу і показує взаємозв'язок їх головних елементів.

Таблиця – це такий спосіб подання інформації, при якому цифровий або текстовий матеріал (коли його багато, або є необхідність у зіставленні певних показників) групується в рядки і графи, відокремлені одна від іншої вертикальними та горизонтальними лініями.

Тезаурус – сукупність понять із певної галузі науки; активний понятійний запас.

Тема дослідження – це конкретизація і вичерпне визначення досліджуваного явища, сфери, меж дослідження. Вимоги до теми: актуальність, відповідність потребам науки і практики, недостатній рівень розробленості.

Теоретична значущість результатів дослідження – це інтегральна характеристика цінності проведеного дослідження для вивчення теоерії і практики соціальної роботи.

Термін – слово або вислів, яким у певній науці називають один предмет чи явище і яке використовується з одним, точно окресленим значенням.

Титульний аркуш – перша сторінка магістерської роботи, на якій зазначаються офіційні дані про автора, наукового керівника, ЗВО, де вона виконувалась. Вимоги до оформлення титульної сторінки визначені МОН України.

Узагальнення – встановлення загальних властивостей і відносин предметів і явищ; визначення загального поняття, у якому відбиті істотні, основні ознаки предметів або явищ даного класу. Разом з тим узагальнення може виражатися у виділенні не істотних, а будь-яких ознак предмета або явища. Цей метод наукового дослідження опирається на філософські категорії загального, особливого й одиничного.

Факт – фіксація явищ, які спостерігаються у педагогічній реальності; елемент емпіричного знання.

Фактор (чинник) – істотна обставина, причина, умова, рушійна сила певного процесу, явища.

Формалізація – подання основних положень процесів і явищ у вигляді формул і спеціальної символіки.

Формулювання проблеми наукового дослідження – кристалізація задуму наукової роботи, конкретного питання, яке виникає тоді, коли наявних знань недостатньо для вирішення певної задачі. Виділяють три етапи формулювання проблеми наукового дослідження: 1) виявлення прогалини у науковому знанні про реальність; 2) опис проблеми на рівні буденної мови; 3) формулювання проблеми в термінах конкретної науки.

Характеристика – опис, визначення своєрідних рис, особливостей чого-небудь.

Явище – видимий вияв чогось у формі змін реакцій і наочних фактів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання та захист випускної кваліфікаційної роботи (для освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 035.041 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська: методичний посібник / уклад.: І. О. Білецька, А. Ф. Паладьєва. Умань: Візаві, 2021. 128 с.

2. Випускні кваліфікаційні роботи: методичні рекомендації до виконання та захисту: навчально-методичний посібник для студентів спеціальностей 035 «Філологія» спеціалізацій: 035.01 «Українська мова та література», 035.034 «Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – російська», 035.10 «Прикладна лінгвістика», 061 «Журналістика», 034 «Культурологія», 053 «Психологія» / уклад. : О. В. Бацилєва, О. Г. Важеніна, В. В. Краснікова, Ж. В. Краснобаєва-Чорна, В. А. Просалова, Г. В. Ситар, О. В. Тараненко / Відп. ред. А. П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 112 с.

3. Конончук А. І., Останіна Н. С., Сватенков О. В. Магістерська робота: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності "Соціальна робота" денної та заочної форми навчання / за заг. ред. А. І. Конончук. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 208 с.

4. Методичні рекомендації щодо написання магістерських робіт магістрантами (спеціальність : 011 Освітні, педагогічні науки) / Серія : «Магістратура/Magistrature» / уклад. :

Т. О. Дороніна, О. С. Білоус, І. А. Волощук, В. В. Іванова, С. М. Щербина. Кривий Ріг : ФО-П Маринченко С.В. 2019. 52 с.

5. Положення про випускні кваліфікаційні роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (Нова редакція, 2020 р.).

6. Приклади оформлення бібліографічного опису відповідно до ДСТУ 8302:2015. URL: http://aphd.ua/pryklady-oformlennia-bibliohrafichnoho-opysu-vidpovidno-do-dstu-83022015/

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок заяви на випускну кваліфікаційну роботу

Декану факультету іноземних мов
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПІП

студента _____ групи _____курсу
денної / заочної форми навчання

ПІП

Заява

Прошу затвердити на вченій раді факультету іноземних мов тему випускної кваліфікаційної роботи у такій редакції: _____

Керівником прошу призначити _____

(вчене звання, посада, прізвище, ім'я, по батькові)

_____20 __ р. _____

(підпис магістранта)

Керівник _____ _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____ _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Гарант освітньої програми _____ _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Декан факультету _____ _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Додаток Б

Зразок завдання на випускну кваліфікаційну роботу

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет _____

Кафедра _____

Освітній ступінь _____

Спеціальність _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

_____

«____» _____ 20___р.

З А В Д А Н Н Я

на випускну кваліфікаційну роботу студента

_____

1. Тема роботи _____

_____

керівник роботи _____

затверджені _____

«___» _____ 20__ р. _____ протокол № _____

2. Строк подачі студентом роботи _____

3. Вихідні дані по роботі _____

_____

_____

_____

_____

_____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань дослідження) _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

5. Перелік графічного матеріалу _____

_____

_____

_____

_____

6. Консультанти по роботі з вказівкою розділів, які до них відносяться

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Найменування етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Студент _____ _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Додаток В

Зразок подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту випускної кваліфікаційної роботи

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Направляється студент(-ка) _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____

до захисту роботи

за спеціальністю _____

(шифр і назва спеціальності)

_____

Освітня програма_____

(назва освітньої програми)

_____

на тему: _____

_____
_____
_____

Випускна кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан факультету _____ _____

(підпис) (ім'я та прізвище)

Довідка про успішність

Студент (-ка) _____ за період навчання на факультеті
(прізвище та ініціали студента)
_____
З ___.___. 20__ р. до ___.___.20__ р. повністю виконав(-ла) навчальний план
освітньої програми _____
_____ з таким
розподілом оцінок за:
національною шкалою: відмінно _____%; добре _____%; задовільно _____%;
шкалою ECTS: A_____%; B _____%; C _____%; D _____%; E _____%.

Диспетчер факультету _____ _____

(підпис) (ім'я та прізвище)

ВИСНОВОК керівника випускної кваліфікаційної роботи

Студент (-ка)_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Керівник роботи_____

(підпис)

«____» _____ 20___р.

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота розглянута.

Студент (-ка)_____

(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач <u>кафедри англійської мови та методики її навчання</u>

(назва кафедри)

_____ _____

(підпис) (ім’я та прізвище)

«_____» _____ 20___ р.

Додаток Г

Зразок титульного листа

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Факультет іноземних мов

Кафедра англійської мови та методики її навчання

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь (магістр)

на тему:

ТАКСОНОМІЯ БЛУМА І РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Виконав: студент ІІ курсу, групи 254 по, спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))
Купа Ростислав Олегович
Керівник: доктор пед. наук, доцент
Комар О. С.
Рецензент: доктор пед. наук, професор
Безлюдна В. В.

Умань – 2021

Додаток Д

Зразок змісту випускної кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП……3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ БАЗОВОЇ ШКОЛИ……..9

1.1. Сутність поняття «соціокультурна компетентність», основні складові та способи її формування……9

1.2. Чинники формування культурної та соціальної змістових ліній на уроках англійської мови ……...……...……25

1.3. Поняття «автентичні матеріали» та їх класифікація…….....32

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ АВТЕНТИЧНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТА ДРУКОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ І ЗАСОБІВ…..…..43

2.1. Основні критерії та аспекти підбору автентичних матеріалів на уроках англійської мови ……...……..……43

2.2. Особливості та потенційні труднощі у роботі з автентичними матеріалами в базовій школі.……...51

2.3. Експериментальне дослідження ефективності використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови з метою формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти……...68

ВИСНОВКИ……...82

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...……..85

ДОДАТКИ……..95

Додаток Ж

Зразок вступу випускної кваліфікаційної роботи

ВСТУП

Актуальність дослідження. Щороку попит на вивчення англійської мови серед усіх вікових та соціальних верств зростає. Для того, щоб бути успішною особистістю, той, хто навчається, повинен якісно оволодіти чотирма мовними навичками, постійно практикуючись. Вміння слухати, говорити, читати та писати – це сукупність чотирьох можливостей, які дозволяють людині розуміти та продукувати мовлення для належного міжособистісного спілкування.

Людина XXI ст. має бути обізнана в культурах та звичаях інших країн, а також толерантно ставитися до носіїв мови з інших країн. Особливо складно здобути соціокультурну компетентність поза мовним оточенням, тому для вчителя важливим завданням на заняттях англійської мови у загальноосвітній школі є моделювання реальних ситуацій спілкування.

На уроках англійської мови повинно відбуватися ознайомлення молодого покоління зі поняттям «культура інших країн», зокрема тим, що охоплює релігію; їжу; те, що ми одягаємо, як ми це носимо; мову; шлюбні традиції; стереотипи; інформацію про гендерні ролі; зовнішній вигляд; прикмети; літературу; музику; те, що ми вважаємо правильним чи неправильним; як ми сидимо за столом; як вітаємо відвідувачів; як ми поводимось з коханими тощо. Знання цих деталей дозволить здобувачеві освіти вдало оперувати англійською мовою, а також надасть змогу протистояти викликам XXI століття, зокрема боротися з такими явищами, як расизм, шовінізм, фанатизм, упередження, стереотипізація, різні форми дискримінації тощо.

Мова – це не просто засіб спілкування. Зокрема, Ц. Крамш стверджує, що «використання мови є культурним актом, оскільки її користувачі спільно конструюють соціальні ролі, які визначають їх як члена «дискурсної спільноти». Якщо один із учасників такого спілкування не володіє інформацією про культурний код іншої країни, то їх комунікація не принесе бажаного результату [55].

Саме через такі непорозуміння події, що відбуваються в сучасному світі, мають досить суперечливий характер. З одного боку, відбуваються процеси глобалізації, а з іншого, – міжетнічні відносини погіршуються, а етнічні конфлікти стають все більш жорстокими.

Етнічні конфлікти – це одна із найбільших проблем сьогодення. Згідно з дослідженнями актуальних світових проблем, проведеними Стокгольмським міжнародним інститутом, дві третини гострих соціальних конфліктів у XX столітті були міжнаціональними, понад 100 млн. людей загинуло [25]. Більшість вчених стверджують, що такі суперечки є чи не найнебезпечнішою внутрішньою загрозою в державі, оскільки вона дестабілізує суспільство, гальмуючи соціально-економічний розвиток.

Крім того, міжнародне суспільство постійно стикається з міжнаціональними конфліктами на базі відмінностей у мові, релігії, стандартах, цінностях, звичаях, традиціях, стереотипах, національній символіці, способах мислення, поведінки тощо. Саме тому здобувачі освіти в сучасній українській школі мають розуміти ці та інші культурні розбіжності й використовувати мову як інструмент порозуміння й уникнення конфліктів.

Для того, аби засвоєння мови було ефективним, на уроках слід обов’язково застосовувати автентичні матеріали. Зокрема, використання відео- та аудіозаписів на уроках англійської мови сприяє індивідуалізації навчання та розвитку мотивованої розумової діяльності здобувачів освіти. Оригінальні відео та аудіо є чудовим допоміжним матеріалом у вивченні англійської мови, адже вони максимально наближені до мовної реальності.

Тривалий час концепт «соціокультурна компетентність» (СКК) не отримував достатнього освітлення в дослідженнях методики навчання англійської мови. Однак наразі все більше науковців звертаються до цього питання (Л. Айзікова, Дж. Аллен, Р. Берк, О. Бирюк, Г. Браун, Дж. Брюннер, Р. Гришкова, Дж. Гебхард, Р. Девіч, М. Кенал, Т. Колодько, А. Мартінез, С. Ніколаєва, Д. Нунан, Д. Портер, С. Хауз та ін.).

Серед праць цих та інших науковців застосуванню автентичних друкованих та аудіо- та відеоматеріалів не приділялося достатньо уваги. Крім того, не зазначено, що соціалізація відбувається за допомогою впливу на людину соціальних інститутів, засобів масової інформації, мистецтва і літератури і, таким чином, крім необхідних знань мови, вона має отримувати відповідні соціокультурні навички. Особливу роль в цьому процесі відіграє саме мовний супровід та ті вербальні і невербальні засоби, якими кожен з нас послуговується у вираженні своїх емоцій.

Слід зазначити, що вчителі загальноосвітніх шкіл рідко звертають увагу на культурний аспект в розумінні мови. Вони не завжди знають про нові техніки та методи навчання, тому часто використовують застарілі матеріали на уроках, що робить процес навчання нерезультативним. Усе вищеозначене свідчить про те, що актуальність проблеми розвитку соціокультурної компетентності здобувачів освіти є незаперечною, що й зумовило вибір теми випускної кваліфікаційної роботи «**Формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти в базовій школі шляхом використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови**».

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка та практичне застосування методики формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти базової школи за допомогою використання автентичних друкованих, аудіо- та відеозасобів, а також перевірка її ефективності.

Досягнення поставленої мети вимагає розв’язання таких **завдань:**

- визначити сутність поняття «соціокультурна компетентність», а також дослідити його елементи, структуру та шляхи набуття;

- окреслити якісні та кількісні критерії відбору оригінальних англомовних друкованих та аудіовізуальних матеріалів;
- виявити особливості та потенційні труднощі в роботі з автентичними матеріалами;
- розробити та теоретично обґрунтувати систему вправ для формування соціокультурної компетентності в здобувачів освіти базової школи;
- перевірити ефективність представленої методики в ході експериментального навчання.

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови здобувачів освіти базової школи.

Предметом дослідження є формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти базової школи шляхом застосування автентичних матеріалів.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що використання автентичних матеріалів в школі потенційно сприяє кращому сприйняттю інформації, здійснює позитивний вплив на розвиток мотивації та є значно ефективнішим в процесі набуття здобувачами освіти соціокультурної компетентності в порівнянні з адаптованими текстами, аудіо та відео за таких умов:

- правильний відбір матеріалів (з урахуванням віку, мовного рівня, виду мотивації, інтересів здобувачів освіти; у відповідності з рівнем складності, стилем, наявним культурним підґрунтям тощо);
- чітке окреслення цілей, змісту та форм роботи на уроці;
- дотримання поетапності в роботі з обраними ресурсами.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження**:

- аналіз, синтез і порівняння наявних джерел інформації у галузях лінгвістики, лінгвокраїнознавства, методики навчання англійської мови, педагогіки, дидактики та психолінгвістики для окреслення підґрунтя наукового дослідження;
- спостереження за здобувачами освіти базової школи, вимірювання рівня їх знань;

- анкетування, опитування, співбесіда та тестування здобувачів освіти та вчителів з метою виявлення наявних проблем у роботі з автентичними матеріалами на уроках;
- експеримент, в ході якого було застосовано систему вправ та перевірено їх ефективність;
- вимірювання, обрахунок та узагальнення результатів.

Експериментальну базу дослідження склали учні 9-А класу Навчально-виховного комплексу «Уманська міська гімназія – школа естетичного виховання». В експерименті взяло участь 30 респондентів.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що здійснено теоретичне обґрунтування використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови в базовій школі; окреслено основні особливості роботи з такими матеріалами та можливості їх імплементації на заняттях; визначено основні аспекти використання автентичних матеріалах на уроках англійської мови з метою формування соціокультурної компетентності здобувачів освіти базової школи.

Практичне значення здійсненого дослідження полягає у використанні розроблених методик при діагностуванні проблем із застосування автентичних матеріалів на уроках англійської мови, а також пов’язане із впровадженням отриманих результатів в практику загальноосвітньої школи з метою поліпшення кількісних та якісних показників здобувачів освіти.

Апробація дослідження: Основні положення випускної кваліфікаційної роботи представлено на:

– VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Подолання мовних та комунікативних бар’єрів: освіта, наука, культура» (Київ, 20-21 листопада 2020 р.);

– III Всеукраїнській студентській науково-практичній Інтернет-конференції «Сучасні філологічні дослідження: традиції та інновації» (Умань, 19 березня 2021 р.);

– IX Всеукраїнських науково-педагогічних читань молодих учених, аспірантів, студентів іноземними мовами «The 21st Century Challenges in Education and Science» (Глухів, 22-23 квітня 2021 р.).

Публікації:

– Жупаник О. Ефективна імплементація автентичних матеріалів на уроках англійської мови в базовій школі. Сучасні філологічні дослідження: традиції та інновації: Збірник наукових праць студентів та молодих учених. м. Умань, 19 березня. 2021. Умань, 2021. С. 90–94.

– Жупаник О. Criteria for selecting authentic materials for effective use in the English lesson. The 21st Century Challenges in Education and Science: матеріали IX науково-педагогічних читань молодих учених, магістрантів, студентів іноземними мовами. м. Глухів, 22-23 квітня. 2021. Глухів, 2021. С. 98–101.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел (90 найменувань, із яких – 61 іноземними мовами) та додатків.

Додаток З

Зразок висновків до випускної кваліфікаційної роботи

ВИСНОВКИ

У процесі проведення дослідження ми докладно вивчили проблему використання автентичних матеріалів на уроках англійської мови та досягнули усіх поставлених на початку завдань.

1. Визначено сутність поняття «соціокультурна компетентність», а також досліджено її елементи, структуру та шляхи здобуття. Зокрема, ми виокремили такі основні компоненти СКК: оволодіння соціокультурними знаннями (інформація про країну, мову якої вивчаємо, зокрема, її духовні цінності та традиції); досвід спілкування (вибір прийнятного стилю спілкування, правильної інтерпретації явищ іншої культури); особистісне ставлення до фактів культури (включаючи здатність долати і вирішувати соціокультурні конфлікти в спілкуванні); оволодіння способами використання мови в певних ситуаціях та контекстах спілкування.

2. Окреслено якісні та кількісні критерії відбору оригінальних англомовних друкованих та аудіовізуальних матеріалів. До них належать: вік та мовний рівень здобувачів освіти, відповідність матеріалів навчальній меті та темі уроку, функціональність матеріалу, жанрова приналежність, читабельність, ефективність, спосіб презентації тощо. Для того, щоб підготувати учня до викликів глобалізації, попередити культурний шок, уникнути упереджень та стереотипів, слід обирати оригінальні тексти, аудіо та відео у відповідності з такими змістовими критеріями: правдиве відображення статевих ролей, шанобливий показ різних віросповідань, відображення людей різного віку, зображення людей різного соціально-економічного статусу, відсутність політичної упередженості, відсутність «регіональної упередженості», популяризація мультикультуралізму і антирасизму, правдиве висвітлення людей з особливими потребами, висвітлення різних етичних та правових

питань, дотримання мовних норм, відсутність насильницьких закликів, відповідність стандартам безпеки тощо.

3. Виявлено, що застосування автентичних матеріалів має багато переваг та особливостей. Наприклад, оригінальні чеки, проїзні квитки, мапи, тексти пісень або пости в соціальних мережах містять актуальну інформацію про останні новини, засоби зв'язку тощо. Вони містять актуальну «живу» інформацію та сприяють розвитку навичок читання в учнів. Автентичні відео або аудіо сприяють активізації уваги здобувачів освіти, підвищенню їх мотивації та розвитку навичок слухання та усного продукування. Натомість прослуховування або читання адаптивного тексту зазвичай є нудним для учнів, а також не несе необхідного об'єму інформації про сленг, сучасні мовленнєві конструкції та засоби, інтонацію мовців, їх вимову, акценти, вербальні та невербальні знаки тощо.

4. Під час та після проведення експерименту було виявлено, що використання автентичних засобів може включати такі негативні аспекти: важкість тексту; наявність суперечливих змістових ліній; тривалий пошук ресурсів; високі вимоги до матеріально-технологічного забезпечення; важкість адаптації таких засобів до потреб учнів, їх віку, рівня мови тощо. Боротися з труднощами у роботі з вищезгаданими ресурсами можна такими способами: детальне та завчасне самостійне ознайомлення вчителя з текстовим або аудіовізуальним матеріалом та його вправний відбір; своєчасна перевірка актуальності використання автентичних матеріалів в якості «вихідної точки»; адаптація оригінального тексту або відео; включення в роботу з текстом таких етапів: дотекстовий, текстовий і післятекстовий; періодичне проведення анкетувань та різних опитувань спрямованих на отримання зворотнього зв'язку від учнів, а також їх порад щодо вдосконалення роботи на уроці.

5. Теоретично обґрунтовано та практично реалізовано систему формування в учнів базової школи СКК. Ефективність застосованих кроків була виражена в порівняльній таблиці успішності учнів (див. рис. 2.8)

Розроблено пропозиції щодо подальших покращень у роботі з автентичними ресурсами на уроках англійської мови з метою формування СКК, зокрема:

1) адміністрації шкіл повинні вчасно оновлювати матеріально-технічну базу, а також регулярно переглядати наявні в бібліотекарському активі підручники та посібники з англійської мови, аби вони були актуальними;
2) здобувачам освіти потрібно регулярно практикуватися та збагачувати свій словниковий запас, аби робота з оригінальними ресурсами була продуктивною;
3) цінною для учнів буде також наявність у підручниках з англійської мови країнознавчого словника-довідника, який містить пояснення іншомовних реалій;
4) вчителям слід якомога частіше використовувати візуальні підказки (схеми, таблиці, діаграми, фотографії, комікси, наклейки тощо);
5) педагогам також потрібно дотримуватися балансу у застосуванні друкованих та аудіовізуальних матеріалів, аби не перевантажувати урок великими обсягами тексту;
6) вчителям слід проводити ґрунтовну підготовчу роботу перед включенням оригінальних матеріалів до уроку, адже чимало матеріалів потребують корегування в залежності від рівня учнів, їх віку та здібностей.

Додаток К

Зразок оформлення розділів та підрозділів

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ТАКСОНОМІЇ БЛУМА

1.1. Історія розвитку, концептуальні засади та сучасні інтерпретації таксономії Блума

Метою шкільної освіти наразі постає навчання учнів жити й діяти найоптимальнішим чином у складному і різноманітному світі, що постійно змінюється [29]. Отож, готуючи учнів до майбутнього, вчителі у більшості випадків не знають, або радше не можуть передбачити, що саме і як учні повинні обирати й чого навчитись, аби стати успішними та реалізувати себе у житті. Тому чи не єдине, що сьогодні очевидно щодо змісту освіти та побудови освітнього процесу, – це необхідність конструювати його таким чином, щоб сформувати у молоді уміння мислити критично, неординарно, творчо, знаходячи, оцінюючи та використовуючи всю доступну й необхідну інформацію; обирати такі рішення і дії, що забезпечуватимуть особистісний розвиток, гармонійну взаємодію та суспільне благо [25].

1.2. Сутність поняття «критичне мислення»

Додаток Л

Оформлення бібліографічного опису у списку джерел до наукової роботи (відповідно до ДСТУ 8302:2015)

Однотомні видання	
Один автор	Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с. Краснова М. В. Договори в екологічному праві України: навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Алерта, 2012. 216 с. Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs: intelligence and America's quest for security. New York; London: New York University Press, 2000. 326 p.
Два втори	Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України: монографія. Харків: Еспада, 2004. 192 с. Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах: практ. посіб. Харків: Право, 2011. 136 с.
Три автори	Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 312 с. Helfer M. E., Kempe R. S., Krugman R. D. The battered child. 5th ed. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1997. 700 p.
Чотири і більше авторів	Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження: монографія. Харків: Юрайт, 2013. 288 с.

	Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / Є. І. Григоренко та ін.; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: [б. в.], 2013. 352 с.
Автор(и) та редактор(и) / упорядник(и)	Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України: навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 624 с. Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків: Право, 2011. 656 с. Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України: монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ: УБС НБУ, 2008. 369 с. Plath S. The unabridged journals / ed. K. V. Kukil. New York, NY: Anchor, 2000. 680 p.
Без автора	Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Генеза, 2004. 736 с. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / за заг. ред.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, О. Г. Данильян. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2013. 440 с. Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 30 верес. 2016 р. Київ: Нац. акад. прокуратури України. 2016. 432 с. Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.
Багатотомні видання	Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право,

	2016. Т. 1: Історія держави і права України. 848 с. Енциклопедія історії України: у 10 т. / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник: у 2 т. / за ред.: В. В. Сташис, В. Я. Тацій. 4-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2010. Т. 1.456 с.
Авторефе рати дисертаці й	Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах: автореф. дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2010. 36 с. Лісов О. С. Новітня вітчизняна історіографія створення та діяльності розвідки і контррозвідки України у 1917–1991 роках: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 20.02.22 / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняховського. Київ, 2017. 20 с.
Дисертації	Сокуренко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 573 с. Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.06 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 183 с. Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures: Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.
Частина видання	
Розділ книги	Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. *Кримінологія. Загальна та Особлива частини*: підручник / ред. В. В. Голіна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків: Право,

	2009. Розд. 15. С. 138–145. Тацій В. Я. Повертаючись до питання боротьби зі злочинами у сфері приватизації. *Тацій В. Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю*. Харків: Право, 2010. С. 221–229. Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані*: монографія / за ред.: О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 87–109. O'Neil J. M., Egan J. Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. *Gender issues across the life cycle* / Ed. B. R. Wainrib. New York, NY: Springer, 1992. P. 107–123.
Тези, доповідь	Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 7–9. Wu C. K., Makhlouf M. M. Predicting the response of Aluminium casting alloys to heat treatment. *Light Metals 2011*: Proceedings of the technical sessions presented by the TMS Aluminium Committee at the TMS 2011 Annual Meeting & Exhibition, San Diego, California, USA, 27 February – 3 March, 2011. Hoboken, NJ: Wiley, 2011. P. 834–836.
Стаття з продовжуваного	Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. *Проблеми законності*. Харків. 2013.

видання	Вип. 123. С. 65–77. Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2010. № 2. С. 28–39.
Стаття з періодичного видання	Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 84–88. Benjamin A. C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. *Journal of Higher Education*. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.
Електронні ресурси	Карнаух Б. П. Тлумачення договору: короткий нарис із наднаціональної і транснаціональної точок зору. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 39–51. DOI: http://dx.doi.org/10.21564/2414-990x.135.83852. Оболенцев В. Ф. Базові засади системного аналізу злочинності та віктимізації в Україні: монографія. Харків; Костянтинівка, Сектор "С" АТО: Юрайт, 2016. 116 с. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456789/12015/1/Obolencev_2016_mon.pdf (дата звернення: 17.03.2017). Colletta L. Political satire and postmodern irony in the age of Stephen Colbert and Jon Stewart. *Journal of Popular Culture.* 2009. Vol. 42, No. 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x. Feminism. *Encyclopædia Britannica online*. URL: http://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism.

Законодавчі та нормативні документи	Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с. Конституційний Суд України: рішення, висновки / відп. ред. А. С. Головін; уклад.: К. О. Пігнаста, О. І. Кравченко. Київ: Логос, 2011. Кн. 10. 431 с. Правова основа діяльності органів державної влади: зб. нормат. актів / упоряд.П. М. Любче нко. Харків: ФІНН, 2010. 303 с. Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. *Освіта.* 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.

Додаток М

Критерії оцінювання випускної кваліфікаційної роботи

№	Назва частини роботи	Критерії оцінювання роботи	Максим. кількість балів
1	**Вступ**	Рівень актуальності проблеми	5
		Наявність, повнота і відповідність вимогам до науково-дослідного апарату	5
			10
2	**Теоретичний розділ**	Теоретична обґрунтованість проблеми та шляхів її розв'язання, наявність аналізу ключових понять	15
		Критичність аналізу, наявність власної позиції	5
			20
3	**Практичний розділ**	Відповідність емпіричних матеріалів теоретичним посилкам. Повнота емпіричного дослідження	20
		Обґрунтованість висновків, що випливають з результатів емпіричних досліджень	10
		Наявність наочного представлення емпіричних матеріалів (графіки, діаграми, таблиці)	5
			35
4	**Висновки**	Повнота висновків та їх відповідність завданням	**10**
5	**Список використа-них джерел**	Правильність оформлення літературних джерел	1
		Відповідність використаних літературних джерел темі дослідження	1

		Наявність сучасних видань (за останні 5 років)	1
		Логічний зв’язок з посиланнями в тексті	1
		Достатність кількості джерел (не менше 80)	1
			5
6	**Захист роботи**	Відповідність доповіді змісту випускної кваліфікаційної роботи	5
		Повнота відповідей на запитання	5
		Якість вербального висвітлення доповіді	5
			15
7	**Апробація дослідження у фахових виданнях, у виступах на конференціях**		**5**
8	**Наявність додатків**		**5**
9	**Наявність у роботі граматичних, орфографічних, технічних помилок**		**-5**
РАЗОМ			**100**

НОТАТКИ